

Luovat kädentaitomenetelmät voimaantumisen edistäjinä työ- pajatoiminnassa

Riina Tuovinen

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2021

Sosionomikoulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

TUOVINEN, RIINA:

Luovat kädentaitomenetelmät voimaantumisen edistäjinä työpajatoiminnassa

Opinnäytetyö 83 sivua, joista liitteitä 8 sivua
Toukokuu 2021

Opinnäytetyössä haluttiin tutkia ja tuoda näkyväksi kädentaitomenetelmien hyvinvointia lisääviä vaikutuksia sosiaalialan asiakastyössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa sitä, miten luovien kädentaitomenetelmien hyödyntäminen edesauttaa työpajatoiminnan asiakkaan voimaantumisen mahdollisuutta. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin, millä tavoin mahdollinen positiivinen vaikutus ilmenee haastateltavissa ja mitkä tekijät edesauttavat sen toteutumista. Tavoitteena oli tuoda esiin työpajatoiminnan asiakkaiden ääni sekä tuottaa tietoa aiheesta voimavaroihin suuntautuneesta näkökulmasta käsin.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon osallistui kuusi kädentaitopajan asiakasta. Opinnäytetyötutkimuksen keskiössä olivat asiakkaille tehdyt teemahaastattelut, ja lisäksi opinnäytetyöhön kuului toiminnallisena osuutena haastatteluita edeltänyt kollaasien askartelutyöpaja. Haastatteluaineisto käsiteltiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

Opinnäytetyön tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että kädentaitomenetelmien hyödyntämisestä löytyy osatekijöitä, jotka voivat olla yhteydessä voimaantumisen vahvistumiseen. Näitä ovat esimerkiksi kädentaitojen aikaansaamat myönteiset vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin niin kohentuneen mielialan, onnistumisen kokemusten kuin sitä kautta lisääntyneen itseluottamuksenkin muodossa. Kädentaitopajalla käyminen voi myös tarjota kävijälleen esimerkiksi yhteisöllisyyden kokemuksia sekä auttaa oman tulevaisuuden pohtimisessa. Tärkeitä tekijöitä voimaantumisen mahdollistamisen kannalta ovat esimerkiksi yhteisön hyvä ilmapiiri, kannustavat ja ammattitaitoiset ohjaajat, mielekkäät työtehtävät ja riittävä toimintavapaus sekä mahdollisuus oppimisen, onnistumisen ja myös epäonnistumisen kokemuksiin. Voimaantumisen edistämisen kannalta ihanteellisinta on, jos toiminnassa kuullaan asiakkaiden mielipiteitä ja heitä otetaan osallisiksi esimerkiksi käsityötuotteiden ideointi- ja suunnitteluprosesseihin.

Opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää työpajatoiminnan lisäksi myös muilla sosiaalialan kentillä. Vaikka opinnäytetyössä tutkittiin voimaantumisen mahdollisuutta kädentaitomenetelmien näkökulmasta, on moni tutkimuksessa esiin noussut asia sovellettavissa myös muihin toiminnallisiin menetelmiin sekä sosiaalialan työhön yleisemmin.

Asiasanat: kädentaitomenetelmät, luovat ja toiminnalliset menetelmät, voimaantuminen, työpajatoiminta, työttömyys

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree in Social Services

TUOVINEN, RIINA:

Creative Handcraft Methods Enhancing Empowerment in Workshop Activities for Unemployed People

Bachelor's thesis 83 pages, appendices 8 pages
May 2021

The purpose was to explore how creative handcraft methods contribute to the change of empowerment with unemployed people in workshop activities. The aim was to investigate how possible positive effect appears and which are the factors that further empowerment. The aim was also to produce more information about the subject and to bring the voice of clients heard.

Six people took part in the study that included thematic interviews and collage crafting workshop. The study was qualitative, and the data were analyzed through theory driven content analysis.

According to results creative handcrafts methods may contain some elements like improved mood and opportunities to succeed which possibly could increase empowerment. Attending workshop activities can also offer positive community experience and help with future planning. Important factors that further empowerment in handcraft workshops are for example positive atmosphere, competent counselors, nice tasks, and opportunities to learn, success and fail.

In addition to workshop activities many of the results can be also utilized in other fields of social services. Although the study focused on handcrafts, some of the results can also be used with other functional methods too.

Key words: handcrafts, creative and functional methods, empowerment, workshop activities, unemployment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LÄHTÖKOHDAT, TAUSTA JA TARKOITUS	8
	2.1 Opinnäytetyön tausta	8
	2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	9
3	TYÖTTÖMYYS JA TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLE JÄÄMINEN.....	10
	3.1 Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys	10
	3.2 Työttömyyden yhteys hyvinvoinnin ja osallisuuden vajeisiin	11
	3.3 Työpajatoiminta, kuntouttava työtoiminta sekä sosiaalinen kuntoutus	14
4	VOIMAANTUMINEN	16
	4.1 Empowermentin käsite: voimaantuminen ja valtaistuminen	16
	4.2 Voimaantumisteoria	17
	4.3 Voimaantumisen osaprosessit voimaantumisteorian mukaan.....	18
5	LUOVAT KÄDENTAITOMENETELMÄT	22
	5.1 Luovat ja kulttuurilähtöiset toiminnalliset menetelmät	22
	5.2 Kädentaitomenetelmien hyödyntäminen sosiaalialalla	23
	5.3 Aiempi tutkimustieto kädentaitojen hyödyistä.....	24
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
	6.1 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät.....	26
	6.2 Minä ja kädentaidot – Mitä luova käsityö on minulle? - työpaja....	27
	6.3 Teemahaastattelut	31
	6.4 Tutkimusaineiston analyysi	32
7	TUTKIMUSTULOKSET	38
	7.1 Kätevä-yhteisö ja kontekstiuskomukset	38
	7.2 Kädentaidot ja uskomukset omista kyvyistä	41
	7.3 Kädentaidot ja emootiot	46
	7.4 Kädentaidot, päämäärät ja tulevaisuuteen suuntautuminen.....	48
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
	8.1 Luovien kädentaitomenetelmien yhteys voimaantumiseen	52
	8.2 Voimaantumista tukevat tekijät ja niiden edistäminen työpajatoiminnassa	55
	8.3 Yhteenveto.....	59
9	POHDINTA	61
	9.1 Tutkimuksen anti.....	61
	9.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	63
	9.3 Jatkotutkimusehdotukset.....	65

9.4 Tutkimusprosessi	66
LÄHTEET	68
LIITTEET	76
Liite 1. Kollaasityöpajan ohjaussuunnitelma	76
Liite 2. Saatekirje/suostumuslomake.....	77
Liite 3. Haastattelun tukipaperi.....	79
Liite 4. Alustava kysymysrunko	80

1 JOHDANTO

Oletko kenties viime aikoina törmännyt islantilaisten riddari-villapaitojen ympärillä olevaan hehkutukseen, nähnyt sosiaalisessa mediassa makramee-seinäkoristeita tai ihastellut tuttavasi tuunaamia huonekaluja? Käsitöiden harrastaminen ja erinäinen DIY- eli Do-It-Yourself- tekeminen ovat olleet pinnalla jo pitkään, ja suunta vaikuttaa jatkuvan samanlaisena myös 2020-luvun Suomessa. Vuonna 2020 maahan tullut koronapandemia on lisännyt omalta osalta vettä myllyyn, ja voidaankin puhua uuden käsityöbuumin käynnistymisestä (Kaleva 26.12.2020). Myös lisääntynyt kotonaolo on saanut monet innostumaan käsillä tekemisestä, ja tämä on näkynyt muun muassa käsityötarvikkeiden lisääntyneenä myyntinä (MTV3 Uutiset 4.12.2020).

Vaikuttaa siltä, että käsillä tekemisessä on jotakin, joka todella kutsuu ihmistä. Arkipäivän tasolla monet perustelevat käsityöharrastustaan käsitöiden hyvää oloa tuottavilla vaikutuksilla – puhutaan siitä, että kädentaidot voimaannuttavat. Koska hyvinvoinnin sekä voimaantumisen edistäminen ovat keskeinen osa sosionomin työtä, on kädentaitomenetelmien hyödyntämistä mielenkiintoista pohtia ja tutkia myös sosiaalialan näkökulmasta. Erytisen kiinnostavaa tämä on siitä syystä, että vaikka erilaisia luovia menetelmiä käytetään sosiaalialalla paljon, on juuri käsitöiden hyödyntämiseen liittyvä tutkimustieto muita vähäisempää.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin kädentaitomenetelmien yhteyttä hyvinvointiin kasvatustieteen tohtori Juha Siitosen (1999) hahmotteleman voimaantumisteorian avustuksella. Opinnäytetyön tärkeänä yhteistyökumppanina toimi Sopimusvuori Ry:n Kanavan työvalmennusyksikkö sekä sen silloinen Kätevä-tiimi. Kanava on työvalmennusyksikkö, joka tukee työelämän ulkopuolelle jääneiden henkilöiden elämänhallintaa sekä työelämäänsä osallistumista sosiaalista hyvinvointia ja tasa-arvoa edistäen. Kanavan toimintaan sisältyneessä käsitöiden tekemiseen suuntautuneessa Kätevä-tiimissä asiakkaan on ollut mahdollista paneutua käsitöiden valmistamiseen omaa luovuuttaan ja osaamistaan hyödyntäen. Keskeistä Kanavan toiminnassa on yksilön omien vahvuuksien löytäminen sekä niiden esiin tuominen asiakaslähtöisesti. (Sopimusvuori ry, n.d.)

Opinnäytetyöraporttini lähtee liikkeelle opinnäytetyön lähtökohtia, taustaa ja tarkoitusta esittelevästä luvusta. Työn teoriaosuudessa paneudutaan tarkemmin niin työelämän ulkopuolella olon, voimaantumisen kuin luovien kädentaitomenetelmienkin käsitteeseen. Luvussa kuusi kuvaillaan opinnäytetyön käytännön toteutukseen liittyneet vaiheet ja luvussa seitsemän nostetaan esiin opinnäytetyötutkimuksessa esiin tulleet tulokset. Luvun kahdeksan johtopäätöksissä vedetään yhteen tärkeimpiä tutkimustuloksia sekä niihin kytkeytyvää teoriaa. Työ päättyy pohdintaan, joka sisältää ajatuksia niin tutkimuksen annista, sen eettisyydestä ja luotettavuudesta, jatkotutkimusehdotuksista kuin opinnäytetyöprosessista itsensä.

2 LÄHTÖKOHDAT, TAUSTA JA TARKOITUS

2.1 Opinnäytetyön tausta

Luovat menetelmät, tarkemmin kädentaitomenetelmät, valikoituivat aiheeksi ennen kaikkea henkilökohtaisen kiinnostuksen pohjalta sekä oman artesaanitalustani vuoksi. Ennen sosionomiopintoihin hakeutumista olin opiskellut ohjaustoiminnan artesaanin tutkinnon, ja saanut sitä kautta kosketuspintaa kädentaitomenetelmien hyödyntämiseen ohjaustyössä. Tämän lisäksi käsitöiden tekeminen oli ollut minulle ja monelle lähipiiristäni rakas harrastus ja sekä elämäntapa, jonka parissa oli vietetty rutkasti aikaa viimeisten vuosien aikana. Aloin jo varhaisessa vaiheessa kiinnittämään huomiota kädentaitojen potentiaalisiin hyvinvointia lisääviin vaikutuksiin, joista olin saanut viitteitä niin omalta kohdalta, ystävien kuin asiakkaidenkin kokemusten kautta. Kun opinnäytetyöprosessi tuli ajankohtaiseksi, tiesin, että haluan paneutua siinä juuri kädentaitomenetelmiin sekä niiden vaikutusten näkyväksi tekemiseen osana sosiaalialan asiakastyötä.

Työpajatoiminnan kenttä valikoitui opinnäytetyön tutkimusympäristöksi siitä syystä, että siellä käytetään usein erilaisia kädentaitoja työtoiminnan menetelmänä. Olin myös ennen opinnäytetyöprosessia opintoihin kuuluvassa harjoittelussa kuntouttavan työtoiminnan pajalla, jossa kädentaitomenetelmiä hyödynnettiin monella eri tavalla. Tuolloin keskustelunaiheeksi nousi kädentaitomenetelmien mahdollisesti vaakalaudalla oleva asema työllisyyspalveluissa. Kädentaitomenetelmien vaikuttavuutta on kritisoitu, sillä niiden työllistävää vaikutusta on ymmärrettävistä syistä pidetty melko vähäisenä. Kädentaitomenetelmien parissa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset kuitenkin saattavat arjessaan todistaa käsitöiden hyödyntämistä puoltavia ilmiöitä ja myönteistä vaikutusta asiakkaiden elämään. Koska aiheesta on varsin vähän kirjoitettua tutkimustietoa, halusin lähteä ottamaan selvää, mitä positiivista kädentaitomenetelmät saavat aikaan työpajatoiminnan asiakkaiden näkökulmasta.

Halusin lähestyä kädentaitojen hyödyntämistä asiakastyössä ennen kaikkea hyvinvoinnin lisääntymistä tarkastelevasta näkökulmasta. Syksyllä 2019 järjestettävien Suomen Kädentaidot - messujen yhteydessä huomioni kiinnittyi siellä esillä

olevaan Sopimusvuori Ry:n toimintaan. Yhdistys toimi messujen hyväntekeväisyisyhteistyökumppanina teemalla ”kädentaidot tekevät hyvää”. Tämä puhutteli minua suuresti, ja halusinkin tutustua yhdistyksen toimintaan sekä käydä kuuntelemassa heidän puheenvuoronsa kädentaitojen hyvinvointivaikutuksista. Näiden seikkojen seurauksena päätin kysyä yhdistyksestä heidän haluaan lähteä opinnäytetyöni yhteistyötahoksi, ja suureksi ilokseni minut kutsuttiin tutustumaan Sopimusvuoren Kanavan toimintaan. Tuosta lähti liikkeelle tämä lopulta kuukausien mittainen prosessi, josta lopputuotoksena syntyi luovien kädentaitomenetelmien voimaannuttavia vaikutuksia työpajatoiminnassa kartoittava opinnäytetyötutkimus.

2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa sitä, miten luovien kädentaitomenetelmien hyödyntäminen edesauttaa työelämän ulkopuolella olevan työpajatoiminnan asiakkaan voimaantumisen vahvistumista ja sitä kautta hyvinvoinnin lisääntymistä, kuntoutumista ja tulevaisuuteen suuntautumista. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin mahdollinen vaikutus ilmenee haastateltavissa ja mitkä tekijät edesauttavat sen toteutumista.

Tavoitteena oli tuottaa tietoa aiheesta sekä tehdä näkyväksi mahdollista luovien kädentaitomenetelmien voimaannuttavaa vaikutusta asiakkaan hyvinvoinnin, kuntoutumisen ja myös työllistymisen näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda työpajatoiminnan asiakkaan ääni kuuluviin sekä vahvistaa voimavarakeskeistä ajattelua työllisyyden hoidossa.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia yhteyksiä luovilla kädentaitomenetelmillä on työpajatoiminnan asiakkaan voimaantumiseen?
2. Mitkä tekijät kädentaitomenetelmien hyödyntämisessä tukevat asiakkaan voimaantumisen vahvistumista ja miten niitä voitaisiin edistää osana työelämän ulkopuolella olevien työpajatoimintaa?

3 TYÖTTÖMYYS JA TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLE JÄÄMINEN

Työttömyys valikoitui opinnäytetyön keskeiseksi käsitteeksi siitä syystä, että Sopimusvuoren Kanavan asiakkaat ovat työelämän ulkopuolella olevia henkilöitä. Luvussa paneudutaan työttömyyden sekä pitkäaikaistyöttömyyden käsitteeseen sekä avataan tutkimustietoa työelämän ulkopuolella olon yhteydestä hyvinvoinnin vajeisiin. Lisäksi luvussa kerrotaan lyhyesti työpajatoiminnasta, kuntouttavasta työtoiminnasta sekä sosiaalisesta kuntoutuksesta, joiden avulla pitkään työelämän ulkopuolella olleiden ihmisten hyvinvointia, osallisuutta ja aktiivisuutta pyritään lisäämään.

3.1 Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys

Palkkatyön tekeminen on perinteisesti ollut keskeinen yhteiskuntaan integroitumisen sekä osallisuuden mittari Suomessa. Viimeisten vuosikymmenten aikana suuri joukko suomalaisista on kuitenkin jäänyt työelämän ulkopuolelle esimerkiksi 1990-luvun laman sekä myöhemmin vuonna 2008 tapahtuneen finanssikriisin seurauksena. (Mäntyneva & Hiilamo 2018, 18.) Myös vuoden 2020 alkupuolella alkanut koronaepidemia on lisännyt Suomessa työttömien sekä yt-neuvottelujen piirissä olevien ihmisten määrää (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020). Työttömyyttä voidaan pitää merkittävänä yhteiskunnallisena ongelmana, jonka vaikutukset ovat moninaisia niin yksilön, ympäröivän yhteisön kuin yhteiskunnankin tasolla.

Arkikielessä työttömällä tarkoitetaan usein henkilöä, joka on työkäinen, mutta ei ole opiskelun piirissä, äitiyslomalla tai esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä. Tilastokeskuksen mukaan työttömän käsite ymmärretään usein väärin, ja työttömyydelle onkin olemassa kaksi toisistaan poikkeavaa määritelmää, jotka vaikuttavat tilastoihin. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan työttömäksi lasketaan ne työtä vailla olevat henkilöt, jotka ovat ilmoittautuneet työttömiksi työnhakijoiksi työvoimahallinnon rekisteriin. (Tilastokeskuksen tilastokoulu n.d.a) Käytännössä käsitteen alle lasketaan vain ne henkilöt, jotka saavat työttömyysetuutta (Tilastokeskus 2012). Helmikuussa 2021 Suomessa oli Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyskatsauksen mukaan yhteensä 327 100 työtöntä työnhakijaa, mikä on 79

000 enemmän kuin vuotta aiemmin (Työ- ja elinkeinoministeriö - Työllisyyskatsaus helmikuu 2021).

Tilastokeskus sen sijaan käyttää määritelmänään kansainvälisen työjärjestö ILO:n hyväksymää määritelmää, jonka mukaan työttömäksi lasketaan henkilö, joka ei tutkimusviikolla ole tehnyt töitä, ja joka etsii työtä ja on valmis vastaanottamaan työn seuraavan kahden viikon kuluessa. Tilastokeskus pyrkii tällä hahmottamaan sitä, paljonko työvoimaa olisi tosiasiallisesti tarjolla. (Tilastokeskuksen tilastokoulu n.d.a) Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa työttömiksi voidaan laskea esimerkiksi opiskelijoita (Tilastokeskus 2012). Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Tilastokeskuksen eroavien määritelmien takia tutkimustulosten lukumäärät vaihtelevat. Molemmille tilastoille on kuitenkin tarvetta. Tilastokeskuksen tilastoiden avulla saadaan kansainvälisesti vertailukelpoista tietoa, kun taas työvoimahallinnon tilastojen avulla voidaan paremmin arvioida sitä, millä tavoin työttömyys vaikuttaa esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmään. (Tilastokeskuksen tilastokoulu n.d.a.)

Kun työttömyys jatkuu pitkään, voidaan puhua pitkäaikaistyöttömyydestä. Pitkäaikaistyöttömyydellä tarkoitetaan yli vuoden jatkunutta yhtäjaksoista työttömyyttä, joka on yleisintä ikääntyneillä sekä matalan koulutustason saaneilla työttömillä (Tilastokeskuksen tilastokoulu n.d.b). Työ- ja elinkeinoministeriön helmikuun 2021 työllisyyskatsauksen mukaan Suomessa oli helmikuun lopussa 96 100 pitkäaikaistyötöntä, mikä on 32 900 enemmän kuin vuotta aiemmin. (Työ- ja elinkeinoministeriö - Työllisyyskatsaus helmikuu 2021.) Pitkäaikaistyöttömyyttä voidaan pitää vakavana ongelmana, sillä työttömyyden pitkittyessä työntekijän ammattitaito on vaarassa heikentyä ja työttömän riski syrjäytymiseen on suurempi. (Tilastokeskus n.d.b.)

3.2 Työttömyyden yhteys hyvinvoinnin ja osallisuuden vajeisiin

Työelämän ulkopuolella oleminen vaikuttaa monin tavoin ihmisen osallisuuteen sekä koettuun hyvinvointiin. Tämä näyttäytyy esimerkiksi toimeentulon ja terveyden ongelmina, matalampana elämänlaatuna, psyykkisenä kuormittumisena sekä muuta väestöä yleisempinä yksinäisyyden kokemuksina. (Leeman, Isola,

Kukkonen, Puromäki, Valtari & Keto-Tokoi 2018, 51.) Työttömyys kytkeytyy monilta osin alhaisempaan työkykyyn, ja työkykyä taas voidaan pitää hyvin keskeisenä hyvinvoinnin mittarina työikäisessä väestössä (Saikku & Hannikainen 2018, 143-152). Hyvinvoinnin vajeet ovat tutkitun tiedon valossa yleisiä erityisesti pitkään työttömänä olleiden henkilöiden kohdalla. Lisäksi vajeilla on myös taipumusta kasaantua siten, että varsinkin taloudelliset ongelmat kytkeytyvät muihin hyvinvoinnillisiin puutteisiin. (Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 246.).

Riittävää toimeentuloa voidaan pitää tärkeänä osallisuuden kannalta, sillä taloudellinen niukkuus ja kokemukset köyhyydestä vähentävät oleellisesti ihmisen elämässä olevia toiminnan mahdollisuuksia. (Leeman ym. 2018, 29). Työttömyyden vaikutukset ihmisen toimeentuloon ja taloudelliseen asemaan ovat selkeitä, ja sosioekonomista asemaa tarkastellessa onkin todettu, että köyhyys on yleisintä työttömillä sekä työelämän ulkopuolella olevilla ihmisillä. Perusturvan riittävyyttä tarkastellessa on saatu selville, että työttömistä yli kolmannes elää minimibudjetin mukaan mitaten köyhissä kotitalouksissa. (Mukkila, Ilmakunnas, Moisio & Saikku 2017, 4-5.) Suurimmat hyvinvoinnilliset erot työttömien ja työssäkäyvien välillä löytyvätkin taloudellisista ja terveydellisistä seikoista (Kauppinen ym. 2010, 241).

Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi -kyselytutkimuksen (2018) mukaan taloudelliset vaikeudet ja puutteet perustarpeiden tyydyttämisessä olivat työttömien keskuudessa yleisiä, ja peräti 60 prosenttia vastaajista koki haasteita kotitalouksiensa menojen kattamisessa (Leeman ym. 2018, 30). Yhteyttä voidaan löytää matalaan perusturvan tasoon, jonka on tutkittu kattavan yksinasuvan kohdalla vain 73-94 % verran kohtuullisiksi ajatelluista pakollisista menoista ja kulutuksesta (Mukkila, Ilmakunnas ym. 2017, 7). Työttömien huonompaa terveyttä ja työkykyä taas voi osaltaan selittää terveyspalveluiden erilaisuus, sillä työttömät eivät ole oikeutettuja työterveyshuoltoon, vaan joutuvat tyytymään saatavuudeltaan ja maksullisuudeltaan eriarvoiseen julkiseen terveydenhuoltoon (Saikku & Hannikainen 2018, 152).

Taloudellisten ja terveydellisten seikkojen lisäksi työttömyys voi vaikuttaa monella tavoin ihmisen elämänlaatuun ja psyykkiseen hyvinvointiin. On huomattu, että työssäkäynnillä on suojaavaa vaikutusta ihmisen henkisen hyvinvoinnin ja

mielenterveyden kannalta, ja tällä tavoin työn menettäminen voi aikaansaada kielteisiä vaikutuksia yksilön elämään. Psykkiseen hyvinvointiin työttömyys voi vaikuttaa heti työttömäksi jäämisen jälkeen, mutta myös työttömyyden pitkittyessä. (Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 234-235.)

Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi – tutkimuksessa todettiin, että työttömien elämänlaatu on muuta väestöä alhaisempi, ja vain 20 prosenttia vastaajista koki elämänlaatunsa hyväksi (Leeman ym. 2018, 51). Vuoden 2013 HYPÄ-tutkimuksessa taas tutkittiin ihmisen koettua hyvinvointia työttömien ja työllisten ihmisten välillä. Tutkimuksessa selvisi, että työllisten koettu hyvinvointi oli keskimäärin työttömiä korkeammalla tasolla, ja myös työttömyyden kestolla oli jonkun verran vaikutusta tuloksiin. Ainoastaan stressikokemusten suhteen tulokset olivat erisuuntaisia, sillä työttömät kokivat kyseisen tutkimuksen valossa vähemmän stressiä työssä käyviin ihmisiin verrattuna. (Saikku, Kestilä & Karvonen 2014, 127-128.) Toisaalta psyykkisen kuormittuneisuuden on huomattu olevan korkeaa työelämän ulkopuolella olevilla ihmisillä. Tämä on haitallista, sillä kuormittuneena voimavarat kuluvat ensisijaisesti elämästä selviytymiseen, ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen voi hiipua. (Leeman ym. 2018, 36-37.)

Työttömyydellä voi olla vaikutusta myös ihmisen sosiaalisiin suhteisiin sekä yksinäisyyden kokemukseen. Yksinäisyys on tutkimusten mukaan yleisempää työttömällä verrattuna työssäkäyviin ihmisiin (Saikku ym. 2014, 130; Leeman ym. 2018, 43). Tilastojen valossa työttömyys kytkeytyykin usein yksin elämiseen ja lisäksi on saatu selville, että yksinäisillä miehillä sekä yksinhuoltajaäitien pojilla on suurin riski työttömyyteen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010, 57-59). Työttömäksi joutuminen saattaa johtaa negatiivisiin muutoksiin ihmisen sosiaalisissa suhteissa esimerkiksi siitä syystä, että yhteys työtovereihin voi katketa (Kauppinen ym. 2010, 235). Työelämän ulkopuolella olevat ihmiset myös osallistuivat HYPÄ-tutkimuksen mukaan työssäkäyviä harvemmin kerhojen tai järjestöjen toimintaan (Saikku ym. 2014, 127). Sosiaalisilla suhteilla ja yhteisöllisyydellä on kuitenkin merkittävää suojavaikutusta, sillä ne voivat auttaa ihmistä selviytymään paremmin elämästä työelämän ulkopuolella (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 9-10).

Työttömyyden yhteyttä hyvinvoinnin vajeisiin voidaan tulkita monin tavoin. Työttömyyden tiedetään olevan yhteydessä hyvinvoinnissa ilmeneviin ongelmiin, mutta tästä huolimatta ei voida sanoa varmaksi, aiheuttaako nimenomaan työttömyys näitä negatiivisia vaikutuksia yksilön elämään. Kyse saattaa olla päinvastaisesti myös siitä, että esimerkiksi heikentynyt terveydentila aiheuttaa työttömyyttä. Syy-seuraus-suhteet eivät myöskään ole yksiselitteisiä, vaan samat juurisyyt voivat löytyä sekä hyvinvoinnin vajeiden että työttömäksi joutumisen taustalta. On myös huomioitava, että työttömyyden aiheuttamat vaikutukset hyvinvoinnille riippuvat monista tilanteeseen vaikuttavista tekijöistä, kuten yksilön tilanteesta, sosiaaliturvajärjestelmästä sekä työttömyyden yleisyydestä. (Kauppinen ym. 2010, 235-236; Turner 1995 Kauppinen ym. 2010 mukaan, 236.) Jokainen ihminen on lopulta yksilö ja jokaisen ihmisen tilanne on tämän vuoksi ainutlaatuinen ja omanlaisensa. Siten työttömyydenkään vaikutukset eivät kaikkien kohdalla ole sitä, mitä tilastot ja tutkimukset isossa mittakaavassa antavat ymmärtää.

3.3 Työpajatoiminta, kuntouttava työtoiminta sekä sosiaalinen kuntoutus

Työelämän ulkopuolella olon mahdollisia negatiivisia vaikutuksia pyritään helpottamaan ja ehkäisemään erilaisin sosiaalipoliittisin sekä työvoimapoliittisin keinoin. Pitkään työelämän ulkopuolella olevien kohdalla yksi keskeinen keino voi olla heille suunnattu työpajatoiminta, jota järjestetään yli 90 % Suomen kunnista (Into Ry, n.d.).

Työpajan tarkoituksena on toimia yhteisönä, jossa työtoiminnan ja siihen liittyvän valmennuksen keinoin tavoitellaan asiakkaan elämänhallinnan keinojen sekä työ- ja koulutusvalmiuksien vahvistumista. Keskeisenä välineenä työpajatoiminnassa toimii tekemällä oppiminen, jolla pyritään tukemaan asiakkaan työkykyä sekä työelämävalmiuksia. Työpajatoimintaan liittyy myös yksilövalmennusta, jossa pureudutaan tarkemmin asiakkaan arjenhallinnan ja toimintakyvyn edistämiseen sekä tulevaisuuden polkujen miettimiseen. (Into Ry, n.d.) Sopimusvuori Ry:n Kanavan työvalmennusyksikkö, jonne tämä opinnäytetyö tehtiin, tarjoaa työpajatoimintaa niin kuntouttavan työtoiminnan kuin sosiaalisen kuntoutuksenkin asiakkaille (Sopimusvuori Ry – Kanava – Toiminta, n.d.).

Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan pitkään työelämän ulkopuolella oleville henkilöille suunnattua sosiaalipalvelua, jolla pyritään lisäämään työttömän toimintakykyä, elämäntilannetta sekä valmiuksia työllistymiseen (THL 2019a.). Tämän lisäksi kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä sekä työttömyyden aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia (STM, n.d.) Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu niille asiakkaille, joiden työ- ja toimintakyky eivät riitä ensisijaisina oleviin TE-toimiston palveluihin. (THL 2019a.) Se voi pitää sisällään esimerkiksi työtoimintaa, yksilövalmennusta, ryhmätoimintaa sekä toimintakyvyn arviointia (THL 2019b).

Sosiaalinen kuntoutus taas on sosiaalipalvelu, joka tuli lakisääteiseksi uudistetun sosiaalihuoltolain myötä vuonna 2015 (Puromäki, Kuusio, Tuusa & Karjalainen 2016, 11). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee kyseisen palvelun sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaksi tehostetuksi tueksi, jolla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä sekä edistämään sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumista ja osallisuuden lisääntymistä (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 17). Sosiaalista kuntoutusta järjestetään kunnissa monin erilaisin tavoin, esimerkiksi ryhmätoimintana tai yksilöllisenä tukena ja neuvontana. Lainsäädännöllisesti tuoreena palveluna näkemykset sen toteutuksesta ovat vaihdelleet ja hakeneet omaa muotoaan. Joissakin paikoissa painotetaan enemmän sosiaalista kuntoutusta ennaltaehkäisevänä toimintana, kun taas jotkut toimijat näkevät sen enemmän kuntouttavana ja korjaavana palveluna. Myös sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan suhteesta ja eroavaisuuksista on olemassa erilaisia näkemyksiä. Suurimmalta osin niitä pidetään erillisinä asioina kuitenkin siten, että kuntouttava työtoiminta voi toimia sosiaalisen kuntoutuksen osana. (THL 2017.)

4 VOIMAANTUMINEN

Opinnäytetyössä haluttiin tarkastella luovien kädentaitomenetelmien hyvinvointia lisääviä vaikutuksia sosiaalialan asiakastyössä. Termi voimaantuminen valikoitui tutkittavaksi käsitteeksi pitkällisen pohdinnan ja yhdessä työelämätahon kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Tässä luvussa avataan voimaantumisen ja valtaistumisen käsitteitä sekä Juha Siitosen (1999) voimaantumisteoriaa, jonka pohjalta myös opinnäytetyön haastateltavien kanssa käydyt teemahaastattelut on rakennettu.

4.1 Empowermentin käsite: voimaantuminen ja valtaistuminen

Voimaantuminen (engl. empowerment) on moniulotteinen käsite, jota eri alojen tutkijat lähestyvät lukuisista eri lähtökohdista heidän mielenkiinnonkohteittensa mukaan (Siitonen 1999, 84). Englanninkielinen empowerment-termi kääntyy suomen kielessä sekä voimaantumisen että valtaistumisen käsitteisiin, joiden merkitykset ovat erilaiset. Keskeisenä erona käsitteiden välillä voidaan pitää sitä, että voimaantuminen viittaa erityisesti yksilön sisäiseen prosessiin ja valtaistuminen sen sijaan yksilön ja ympäristön välillä tapahtuvaan prosessiin. (Hokkanen 2014, 21.)

Sosiaalityön professori Kirsi Juhilan (2018) mukaan empowermentin käsite on kenties vakiintunein ja vahvin sosiaalityössä käytettävä metatason tavoitekäsite. Sosiaalityön näkökulmasta sillä tarkoitetaan hänen mukaansa erityisesti heikossa, haavoittuvassa tai alisteisessa asemassa olevien ihmisten sekä ihmisryhmien itsetunnon, osallisuuden, rohkeuden ja vallan lisääntymistä, niin heidän omassa elämässään kuin yhteisöissä ja yhteiskunnassakin (Juhila 2018, 90). Sosiaalityö sisältääkin empowermentin käsitteen molemmat puolet, voimaantumisen ja valtaistumisen, sekä niiden välisen vuoropuhelun tai siirtymän (Hokkanen 2014, 21). Voimaantumisen ja valtaistumisen käsitteiden voidaan katsoa olevan dialogisessa suhteessa toisiinsa, sillä valtaistumisen korostus ilman voimaantumista ohittaa yksilöiden tilanteet ja tulkinnat todellisuudesta, kun taas voimaantu-

misen korostaminen ilman valtaistumista sysää ongelmien syyt yksilöiden har-
teille. Valtaistuminen edellyttää siis voimaantumista ja ryhmän valtaistuminen
taas tuottaa voimaantumista yksilöille. (Järvi 2015, 58.)

Tässä opinnäytetyössä käytettäväksi käsitteeksi valikoitui empowermentin suo-
mennos voimaantuminen, jota tarkastelen myöhemmin erityisesti kasvatustie-
teen tohtori Juha Siitosen (1999) hahmottelemasta teoreettisesta viitekehäk-
sestä, voimaantumisteoriasta, käsin. Näkökulmasta huolimatta voimaantumisen
käsite tässä yhteydessä ei kuitenkaan poissulje valtaistumisen mahdollisuutta,
vaan pikemminkin toimii lähtökohtana ja perustana myös yksilön ja yhteisön vä-
lillä tapahtuville kehitysprosesseille.

Siitosen lisäksi myös muut asiantuntijat ovat korostaneet voimaantumisen merki-
tystä yksilön sisäisenä prosessina. Esimerkkinä mainittakoon työhyvinvoinnista
kirjoittanut filosofian tohtori Salme Mahlakaarto (2010), joka kutsuu voimaantu-
mista identiteettityöksi, jonka avulla ihminen rakentaa omaa subjektiuttaan. Hä-
nen mukaansa voimaantuminen on dynaaminen prosessi, johon olennaisena
kuuluu itseään vahvistava ja emotionaalinen myönteinen muutosvoima. Mahla-
kaarto nostaa esiin käsitteen subjektilähtöinen voimaantuminen, joka voidaan hä-
nen mukaansa määritellä lisääntyneeksi tietoisuudeksi itsestä ja suhteista sosi-
aaliseen ympäristöön sekä omien vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäänty-
miseksi. Keskeisenä voimaantumiseen liittyy hänen mukaansa myös kasvanut
tietoisuus omista toimintamahdollisuuksista sekä aktiivinen osallisuus omassa
toimintaympäristössä. (Mahlakaarto 2010, 179-180.)

4.2 Voimaantumisteoria

Suomessa voimaantumisteoriaa hahmotellut ja siitä väitellyt kasvatustieteen toh-
tori Juha Siitonen (1999) korostaa voimaantumista ihmisen sisäisenä prosessina,
joka on lähtöisin ihmisestä itsestään ja kytkeytyy mm. yksilön omaan haluun, pää-
määrien asettamiseen, luottamukseen omista mahdollisuuksista sekä näkemyk-
seen itsestä ja omasta tehokkuudesta. Voimaantumisteoriassa ihminen nähdään
aktiivisena, luovana sekä vapaana toimijana, joka kykenee asettamaan itselleen
päämääriä. Siitä huolimatta, että voimaantuminen on ihmisen henkilökohtainen

prosessi, on myös toisilla ihmisillä ja ympäristöllä siihen vaikutusta. Voimaantumisprosessin pohtimisen problematiikkaa kuitenkin lisää Siitosen mukaan se, että vaikka voimaantumista voidaan yrittää tukea ulkoisesti, ei voimaa voida antaa toiselle eikä myöskään yksipuolisesti tehdä päätöstä siitä, onko toinen ihminen voimaantunut vai ei. (Siitonen 1999, 118-119.)

Voimaantumisen voidaan nähdä olevan yhteydessä ihmisten hyvinvointiin. Monet voimaantumisen osaprosesseihin liittyvät tekijät (ks. Luku 4.3. Voimaantumisen osaprosessit voimaantumisteorian mukaan), kuten ilmapiiri, toimintavapaus ja onnistuminen, ovat kytköksissä voimaantumisen lisäksi myös kokemuksiin hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin voidaan katsoa ulottuvan myös yksilötasolta ryhmän tasolle, sillä yksilön voimaantumisen voidaan nähdä edistävän myös muiden yhteisön jäsenten hyvinvointia ja voimaantumista. Lisäksi voimaantuminen vaikuttaa myös ihmisen (toimintaan) sitoutumiseen, ja Siitonen kuvaakin voimaantumisen toimivan ”katalyytin tavoin” ihmisen sitoutumisprosessissa. Hänen mukaansa vahvaa sisäistä voimaantumista kokeva yksilö sitoutuu vahvasti toimintaan, kun taas voimaantumattomalla ihmisellä sitoutuminen on pintapuolista ja heikkoa. (Siitonen 1999, 158-164.)

On huomioitava, että voimaantuminen ei ole pysyvä tila, vaan siihen voivat vaikuttaa yksilön elämäntilanteet sekä ympäröivä yhteisö. Tämän vuoksi onkin Siitosen mukaan tärkeää, että yhteisöissä ja organisaatioissa kiinnitetään huomiota siihen, että ihmisestä itsestään lähtevä voimaantuminen on kyseisessä ympäristössä mahdollista. (Siitonen 1999, 164-165.) Voimaantumisen edistäminen on keskeinen osa sosiaalialan työtä, ja myös sosionomilla voi olla merkittävä rooli voimaantumisen kokemuksen tukijana ja mahdollistajana.

4.3 Voimaantumisen osaprosessit voimaantumisteorian mukaan

Siitosen mukaan voimaantumisessa voidaan erotella siihen vaikuttavia osaprosesseja, joita kuitenkin ei täysin voida yleistää koskettamaan kaikkia ihmisiä yksilötasolla. Osaprosesseilla on kuitenkin teoreettista merkitystä, joilla voimaantumisteoriaa voidaan pyrkiä jäsentämään. Voimaantumisen osaprosessit voidaan kategorisoida *päämääriin*, *kykyuskomuksiin*, *kontekstiuskomuksiin* sekä

emootioihin. Näillä osaprosesseilla on voimaantumisessa moniulotteinen ja keskinäinen yhteys, jota Siitonen itse kuvaa voimaantumisen ”atomimallina”. (Siitonen 1999, 118-119, 157-158.)

Voimaantumisen osaprosessien päämäärät -kategorian voidaan katsoa pitävän sisällään *toivotut tulevaisuuden tilat, vapauden sekä arvot*. Ihmiselle on voimaantumisen kannalta tärkeää, että hän saa asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia ja näin ollen toivottuihin tulevaisuuden tiloihin liittyä keskeisesti juuri henkilökohtaisiin päämääriin pyrkiminen. Päämääriä kohti meneminen edellyttää yleensä pienempien välipäämäärien saavuttamista, ja nämä välipäämäärät ovat Siitosen mukaan yhteydessä voimavarojen vapautumiseen pyrittäessä uusia haasteita kohti. Henkilökohtaisesti asetettua tulevaisuuden tilaa kohti pyrkiminen taas toimii energianlähteenä välipäämäärien saavuttamiseksi, ja täten voimaantumisella ja päämäärillä on keskinäinen suhde. Keskeiseksi nousee myös vapaus sekä sen lähikäsitteet valinnanvapaus, vapaaehtoisuus, itsemäärääminen sekä autonomia. Esimerkiksi päämäärien asettamisen suhteen on tärkeää, että ihminen saa tehdä valintansa itsenäiseen päätökseen pohjautuen. Myös arvoista valinnanvapauden arvo sekä oikeus vapaasti määrätä oman elämän kurssista ovat oleellisia päämäärien asettamisen kannalta ja ne ovat siten yhteydessä ihmisen voimaantumisen kokemukseen. (Siitonen 1999, 119-129.)

Siitosen omassa väitöskirjatutkimuksessa (1999) ilmeni, että muun muassa tutkittavan minäkuva, itsetunto sekä usko omiin kykyihin vaikuttivat ratkaisevasti voimavarojen vapautumiseen sekä positiivisen latauksen (mm. innostuneisuuden) syntymiseen. Näitä kykyuskomuksiksi kutsuttuja uskomuksia itsestä voidaan pitää merkityksellisenä osana voimaantumisen prosessia. Kykyuskomuksista ihmisen *minäkäsitys* (sisältäen identiteetin, minäkuvan ja itsetunnon käsitteet) on tärkeä osa voimaantumisprosessia, sillä käsitys itsestä on yhteydessä siihen, millaiseksi tulevaisuutensa näkee ja millaisiksi arvioi omat voimavaransa suhteessa omiin odotuksiin. Kykyuskomuksien kategorian alle menevät käsitteet *itseluottamus ja itsearvostus* liittyvät minäkäsitykseen, mutta niitä Siitonen tarkastelee erillisenä osionaan. Hänen mukaansa ympäristöllä on suuri merkitys itseluottamuksen ja itsearvostuksen rakentumisessa, sillä hyväksyvässä ilmapiirissä ihminen uskaltaa kokeilla ja ottaa riskejä. Onnistumisen kokemukset asioissa lisäävät itseluottamusta ja voivat sitä kautta vaikuttaa myös itsearvostuksen

lisääntymiseen. Nämä prosessit ovat yhteydessä ihmisen voimaantumiseen. Minäkäsityksen, itsearvostuksen ja itseluottamuksen lisäksi kykyuskomukset-kategoria pitää Siitosen mukaan sisällään myös ihmisen *tehokkuususkomukset ja itsesäätelyn* sekä *vastuun*. (Siitonen 1999, 129-142.)

Vaikka voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään, voi ympäröivälle toimintaympäristöllä olla siihen vaikutusta, ja prosessi voi olla tietyissä ympäristöissä todennäköisempää kuin toisissa. Kontekstiuskomukset-kategoriaan sijoittuvina, ympäristöön liittyvinä voimaantumisen osaprosesseina voidaan pitää *hyväksyntää, arvostusta, luottamusta ja kunnioitusta, ilmapiiriä, toimintavapautta, autenttisuutta* sekä *yhteistoimintaa, kollegiaalisuutta ja tasa-arvoisuutta*. (Siitonen 1999, 142-151.)

Hyväksyntään kytkeytyy olennaisena se, että ihminen tuntee olonsa tervetulleeksi ympäristössään ja yhteisössään. Osapuolten vastavuoroinen hyväksyntä ja tervetulleeksi kokeminen ovat yhteydessä siihen, että ympäristön ilmapiiri koetaan turvalliseksi, luottamukselliseksi ja arvostavaksi. Arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen kokeminen ovat Siitosen tutkimuksen mukaan merkittävässä roolissa sen suhteen, että ihminen kokee voimaantumista. Sisäisen voimantunteen lisääntymistä tukevan ilmapiirin tulisi lisäksi olla avoin ja ennakkoluuloton, ja sen tulisi rohkaista ja tukea ihmistä. Turvallinen ja kannustava ilmapiiri mahdollistaa esimerkiksi sen, että ihminen pystyy asettamaan itselleen päämääriä, joita kohti pyrkii. Lisäksi ihmisellä tulisi kokeakseen voimaantumista olla ympäristössään toimintavapautta, eli mahdollisuuksia vaikuttaa tulevaan toimintaansa. Tämä on Siitosen mukaan merkityksellistä niin voimavarojen vapautumisen, kuin yksilön luovuudenkin kannalta. Yllä olevien seikkojen lisäksi voimaantumista tukeva ympäristö tarjoaa autenttisia eli aidoissa todellisen elämän konteksteissa tapahtuvia kokemuksia ja elämyksiä (esim. oppimisympäristöt) ja siinä toimiva yhteisö jäsenineen toimii tasavertaisena ja keskinäistä yhteistyötä tehden. (Siitonen 1999, 142-151.)

Neljänneksi voimaantumisen osaprosesseja jäsentäväksi kategoriaksi Siitonen nimeää *emootiot, pitäen sisällään säätelevän ja energisoivan toiminnan, positii-visen latauksen* (innostuneisuus), *toiveikkuuden, onnistumisen ja epäonnistumi-*

sen sekä *eettisyyden*. Näistä esimerkiksi positiivinen lataus voidaan nähdä merkittäväksi osaksi voimaantumisen prosessia, sillä sen muodostuminen osoittaa, että ihminen on arvioinut ympäristön ja tilanteen (kontekstin) voimaantumisen kannalta mahdollistavaksi. Siitosen mukaan positiivinen lataus lisää innostuneisuutta ja tätä kautta synnyttää voimavaroja sekä antaa energiaa, joka on tarpeen, jotta ihminen selviytyy haastavistakin tilanteista. Myös toiveikkuus sekä elämänmyönteisyys ja optimismi antavat voimaa pyrkiä päämääriä kohten. (Siitonen 1999, 151-156.)

Emootioista onnistumisen kokemukset ovat voimaantumisen kannalta hyvin arvokkaita, ja ne kytkeytyvät moniin muihin voimaantumisen osatekijöihin, kuten minäkuvaan, itsearvostukseen, tehokkuususkomuksiin sekä esimerkiksi konteksiuskomuksiin ilmapiiristä, luottamuksesta ja arvostuksesta. Turvallisessa ympäristössä ihminen uskaltaa kokeilla asioita, ja ihanteellisissa tilanteissa myös epäonnistumiset nähdään oppimiskokemuksina. Tärkeää on Siitosen mukaan myös se, että ihminen hyväksyisi itsensä. Itsensä hyväksyminen on yhteydessä esimerkiksi itseluottamukseen ja innostuneisuuteen, ja täten sillä on merkitystä myös voimavarojen vapautumisen sekä toiveikkuuden ja positiivisen latauksen kannalta. (Siitonen 1999, 151-156.)

Voimaantumisen osaprosessit nivoutuvat toisiinsa monin tavoin ja näillä kategoriolla voidaankin nähdä teoreettisella tasolla jäsennettynä olevan keskeinen merkitys ihmisen voimaantumisessa. Yllä luetelluista osaprosesseista huolimatta on syytä muistaa, että voimaantuminen on aina ihmisestä itsestään lähtöisin oleva sisäsyntyinen, henkilökohtainen sekä sosiaalinen prosessi. Näin ollen voimaantumisen osaprosesseja ei voida yleistää voimaantumisen tekijöiksi, jotka vaikuttaisivat kaikissa tilanteissa ja kaikkien ihmisten kohdalla samalla tavoin. (Siitonen 1999, 118-119.)

5 LUOVAT KÄDENTAITOMENETELMÄT

Kolmanneksi käsitteeksi opinnäytetyöhöni valikoitui luovat kädentaitomenetelmät, joita hyödynnettiin keskeisesti Sopimusvuoren Kanavan Kätevä-tiimissä. Tässä luvussa kerron ensin yleisesti luovista ja kulttuurilähtöisistä toiminnallisista menetelmistä, ja sen jälkeen tarkemmin kädentaitomenetelmien hyödyntämisestä sosiaalialalla.

5.1 Luovat ja kulttuurilähtöiset toiminnalliset menetelmät

Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö on lisääntynyt hyvinvointialoilla viimeisten vuosikymmenten aikana (THL 2019c). Toimintamuodot voivat pitää sisällään esimerkiksi musiikkia, draamaa, tanssia, kirjoittamista tai kuvallisen ilmaisun keinoja. Yhteistä eri menetelmille on se, että ne pyrkivät täydentämään, mahdollistamaan ja lisäämään keskinäistä vuorovaikutusta osana auttamistyötä. (Salo-Chydenius 2017.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2019d) kuvailee luovia menetelmiä edullisiksi ja tehokkaiksi keinoiksi, joilla voidaan pyrkiä lisäämään ihmisten hyvinvointia sekä työllisyyttä. Luovien menetelmien hyötyinä voidaan nähdä esimerkiksi osallisuuden lisääntyminen ja ihmisten palveluntarpeiden vähentyminen. (THL 2019d.)

Luovien menetelmien hyödyntäminen perustuu inhimillisen kasvun ja itsensä toteuttamisen psykologiaan sekä modernin taiteen ekspressiiviseen perinteeseen. (Jussila & Lundahl 2011, 15). Luovuus on ihmisen synnynnäinen ominaisuus sekä perustarve, joka voi näyttäytyä elämän eri osa-alueilla aina ongelmanratkaisutilanteista taiteelliseen toimintaan. Luovasta toiminnasta voidaan puhua kohtaamispaikkana, joka rakentaa siltoja tunteisiimme sekä toisiin ihmisiin. Luova toiminta voi myös lisätä kokemusta siitä, että ihminen on merkityksellinen ja tärkeä osa yhteistä kokonaisuutta. (Huhtinen-Hildén & Karjalainen 2019, 11-13.)

Luovia ja kulttuurilähtöisiä menetelmiä hyödyntäessä toiminnan tavoitteena ei niinkään ole lopputulos, vaan siihen kuuluva prosessi (THL 2019d). Toiminnan tarkoituksena on edesauttaa asiakkaan voimaantumista mahdollistamalla hä-

nelle tapa ilmaista asioita ja samalla päästä tutkimaan esimerkiksi hänen elämäntilannettaan, voimavarojaan sekä käsityksiä itsestä ja muista. Keskiössä on dialogin rakentaminen sekä asiakkaan äänen esiin tuominen. (Salo-Chydenius 2017). Tämän lisäksi luovat menetelmät voivat kuitenkin myös tuottaa lopputuotoksia, jotka ovat asiakkaalle merkityksellisiä ja lisäävät hänen osaamistaan sekä itsetuntoaan (Jussila & Lundahl 2011, 16).

5.2 Kädentaitomenetelmien hyödyntäminen sosiaalialalla

Yhtenä luovan toiminnan menetelmänä voidaan pitää kädentaitoja, joilla on lisäksi myös kulttuurilähtöistä sekä toiminnallista kosketuspintaa. Käsityö on viimeisen vuosikymmenen aikana ollut Suomen suosituin harrastus (YLE 2013) ja Taitoliiton elokuussa 2018 teettämän kuluttajakyselyn mukaan kolmasosa (34 %) suomalaisista kertoo tekevän jotakin käsin vähintään muutaman kerran kuussa. Käsityöstä haetaan erityisesti rentoutumista, omaa aikaa ja hyvinvointia, mutta toisaalta merkitystä tuo myös halu oppia uutta sekä tuottaa jotakin konkreettista. (Taitoliitto 2018.) Taidepainotteinen tai luova käsityö voi olla ihmiselle itseilmaisun keino ja väline, johon hän voi ulkoistaa omat ajatuksensa, tunteensa, kokemuksensa ja unelmansa. Luova käsityö voi olla tekijälleen myös selviytymiskeino, jonka kautta hän voi saada onnistumisen kokemuksia sekä vahvistumista itsetunnon. (Pöllänen & Kröger 2005a, 170.)

Käsityössä voidaan nähdä myös mielenterveyttä tukevaa vaikutusta, jonka vuoksi sen hyödyntämistä sosiaalialan työssä voidaan pitää merkityksellisenä. Käsityöstä voidaan löytää niin sensorista, psyykkistä kuin sosiaalista moniulotteisuutta, jonka takia käsitöiden harjoittamisesta voidaan erottaa samoja piirteitä kuin taideterapiasta (Hemhold 2003, 14-15, Pöllänen 2007, 91, mukaan). Käsityön terapeuttisista vaikutuksista kirjoittanut käsityötieteen professori Sinikka Pöllänen näkee, että käsityöllä voisi tulevaisuudessa olla tärkeä rooli niin ennaltaehkäisevässä mielenterveystyössä kuin esimerkiksi kuntoutuksen tai hoitotyön tukena. Käsityömenetelmiä on hänen mukaansa aiemmin sovellettu toimintamuotoina niin psykoterapiassa, toimintaterapiassa, ryhmätoiminnassa kuin itsehoidollisena harrastuksenakin. Varsinaisen terapian sijasta käsitöiden tekeminen on kuitenkin nähty tällöin lähinnä terapeuttisena välineenä mahdollisen muun työn

ohessa. (Pöllänen 2007, 91-100.) Myös sosionomi voi tällä tavoin, osana työtään, hyödyntää luovia ja toiminnallisia käsityömenetelmiä edistääkseen yksilön tai ryhmän hyvinvointia, mielenterveyttä ja voimaantumista.

5.3 Aiempi tutkimustieto kädentaitojen hyödyistä

Erityisesti taiteen ja taiteellisen toiminnan hyödyistä on tehty maailmanlaajuisesti lukuisia tutkimuksia useilla eri tieteenaloilla. Taiteen ja taidemenetelmien vaikutukset ihmisen hyvinvoinnille ja mielenterveydelle vaikuttavat olevan kiistattomat, ja lisäksi yhteisömuotoisen taidetoiminnan on todettu esimerkiksi lisäävän sosiaalista osallisuutta ja ehkäisevän syrjäytymistä. (Laitinen 2017, 85-98.) Luovia kädentaitomenetelmiä ja käsityötä voidaan pitää yhtenä taiteen soveltavista muodoista (Liikanen 2010, 28) ja tästä syystä taiteen hyvinvointivaikutusten voidaan jossain määrin päätellä ulottuvan koskemaan osaltaan myös kädentaitojen harjoittamista luovana toimintana. Verrattuna kuitenkin ”perinteisiin” taiteen harjoittamisen muotoihin, kuten kuvataiteeseen, on spesifimmin kädentaitojen harjoittamista koskeva tutkimustieto huomattavasti vähäisempää.

Positiivisia viitteitä kädentaitomenetelmien hyödyistä on saatu ainakin joidenkin kansainvälisten tutkimusten kautta. Esimerkkinä voidaan mainita Ann Futtermann Collierin tutkimus, jossa todettiin, että naiset, jotka tekevät käsityötä erilaisen tekstiilityön tekniikoiden avulla, kokevat suurempaa mielialan nousua kuin verrokkit, jotka eivät tehneet tekstiilitöitä. Tekstiilitöiden teon avulla tutkittavat kertoivat pystyvänsä muuntamaan negatiivisia tunnetiloja positiivisiksi, ja tämän lisäksi kauniiden tekstiilitöiden tekeminen tarjosi heille esimerkiksi onnistumisen kokemuksia. (Collier 2011, 104.)

Suomessa kädentaitojen hyvinvointivaikutuksiin on paneutunut erityisesti jo aiemmin mainittu käsityötieteen professori Sinikka Pöllänen. Pölläsen (2015) tutkimuksessa todetaan, että käsityöt voivat toimia merkityksellisenä toimintana, jolla on hyvinvointia lisääviä vaikutuksia itseohjautuvuuden ja voimaantumisen lisääntymisen kautta (Pöllänen 2015a, 58). Hänen toisessa tutkimuksessa taas todetaan, että käsityöt tarjoavat tekijälleen muun muassa virkistystä ja myönteisiä tunteita, ja niillä voi olla stressiä lievittäviä vaikutuksia. Täten ne voivat toimia

tekijälleen selviytymiskeinona kuormittavissa elämäntilanteissa. (Pöllänen 2015b, 86.) Pöllänen summaa käsityön tutkimuskentän antia sanomalla, että ”käsityö voi tuottaa hyvinvointia terapeuttisena toimintana, kehollisuutena, materiaalien ja välineiden tai tuotteiden välittämänä vuorovaikutuksena tai sosiaalisena ja kulttuurisena yhdessä olemisen tai tekemisen muotona.” (Pöllänen 2012, 7). Käsityön ja henkisen hyvinvoinnin yhteyttä on kuitenkin kokonaisuudessaan tutkittu melko vähän, ja tutkimustietoa kaivattaisiinkin lisää (YLE 2016).

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen merkityksiä ja ominaisuuksia kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta käsin. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa usein erilaisin menetelmin - yhteistä menetelmille on se, että niissä korostuu esimerkiksi kohteen tarkoitukseen, merkitykseen, taustaan tai vaikkapa esiintymisympäristöön, ilmaisuun ja kieleen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Aineiston keruun menetelmänä toimi teemahaastattelu, jossa haastattelun teemat perustuivat voimaantumisteoriassa käsiteltäviin osaprosesseihin sekä niiden ja luovien kädentaitomenetelmien väliseen yhteyteen. Vuorovaikutuksellisesti teemahaastattelu muistuttaa keskustelunomaista tilannetta, mutta sen pohjana toimivat tutkijan ennalta päättämät teemat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämän vuoksi sitä voidaan pitää puolistrukturoituna haastattelumenetelmänä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48). Kaikkia teemahaastattelussa olevia teemoja ei välttämättä käydä läpi samalla tapaa kaikkien haastateltavien kesken, ja teemoista voidaan myös puhua eri järjestyksessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Yksityiskohtaisten ja orjallisten kysymyspatteristojen noudattamisen sijasta tarkoituksena on tuoda esiin haastateltavan omaa ääntä sekä antaa tilaa tämän omille tulkinnoille teemoista ja niihin liittyvistä asioista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48). Teemahaastattelun voidaan sanoa olevan toimiva haastattelumuoto erityisesti tutkittaessa ilmiöitä, joista on entuudestaan vähän tutkimustietoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Teemahaastatteluja edelsi toiminnallinen ja luova osuus, jossa haastateltavat saivat erillisen työpajan aikana rakentaa itselleen lehtileikkeistä kollaasin, joka käsitteli kädentaitojen ja luovuuden merkitystä heille itselleen. Alun alkaen kollaaseja oli tarkoitus hyödyntää luovana tutkimusmenetelmänä, mutta lopulta pää-

dyttiin siihen, että kollaasien tarkoituksena on toimia pikemminkin aiheeseen viirtymisen apuna. Tarkoituksena oli, että haastateltava voisi tuoda kollaasiin mukaan haastattelutilanteeseen.

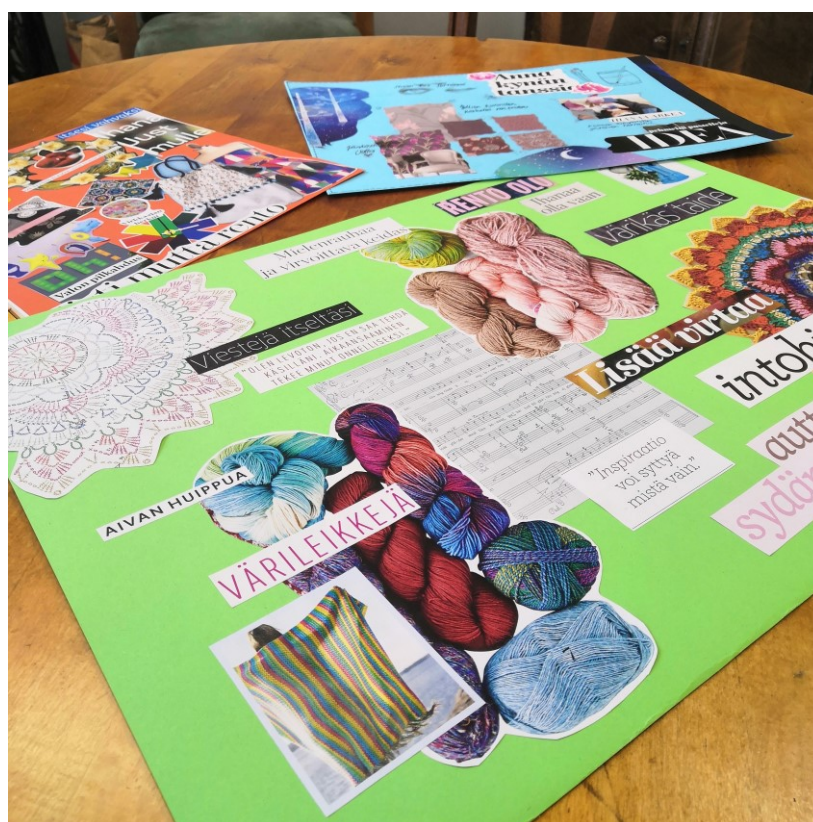
Tutkimukseen osallistujiksi löydettiin kuusi aiheesta kiinnostunutta työpajatoiminnan asiakasta. Alun perin tarkoituksena oli rajata teemahaastattelut kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin, mutta koronapandemian vuoksi haastateltavia värvättiin myös sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat eivät ole työttömiä sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta koska hekin ovat tosiasiallisesti työelämän ulkopuolella, koettiin mahdolliseksi tutkia kädentaitomenetelmien voimaannuttavaa vaikutusta yhtäläisesti myös tässä kontekstissa. Myöhemmin opinnäytetyössä ollut kuntouttavan työtoiminnan käsite laajennettiin koskemaan työpajatoimintaa yleisemmin.

Haastateltavien kanssa käydyt keskustelunomaiset haastattelut äänitettiin sekä myöhemmin litteroitiin. Litteroidusta tekstistä tulokset teemoiteltiin teoriaohjaavan analyysin mukaisesti ja liitettiin johtopäätöksissä aihetta käsittelevään teoriaan. Seuraavissa alaluvuissa 6.2. - 6.4. kerron vielä yksityiskohtaisemmin opinnäytetyön toteutuksesta ja siihen kuuluneista vaiheista.

6.2 Minä ja kädentaidot – Mitä luova käsityö on minulle? - työpaja

Opinnäytetyön ensimmäinen osa, kollaasityöpaja, järjestettiin Kanavassa torstaina 13.8.2020. Työpajan tarkoituksena oli osana opinnäytetyötä kartoittaa tutkimukseen osallistujien kädentaidoille antamia merkityksiä. Tavoitteena oli lisäksi tuottaa toiminnallinen ja luova askartelutuokio, jonka avulla haastateltavat voivat pohtia kädentaitojen teemaa ja merkitystä heille itselleen. Oleellista oli, että haastatteluja edeltävä kollaasityöpaja herättäisi ajatuksia ja täten pohjustaisi osallistumista tutkimuksen toiseen, mahdollisesti haastavampaan vaiheeseen, eli teemahaastatteluihin. Valitettavasti tämä tavoite ei kaikilta osin toteutunut, sillä kuudesta haastateltavasta lopulta vain kolme pääsi osallistumaan kyseiseen työpajaan. Sen hetkisen koronatilanteen huomioon ottaen tämä oli kuitenkin hyvin ymmärrettävää.

Työpajan aikana tutkimukseen osallistujat askartelivat itselleen kädentaitoteemaiset kuvakollaasit hyödyntäen muun muassa lahjoituksena saatuja aikakauslehtiä (kuva 1). Työpajan ohjauksen runkona toimi apuvälineeksi kirjoitettu ohjaussuunnitelma (liite 1). Työpaja aloitettiin molemminpuolisilla esittäytymisillä. Tämän jälkeen osallistujille kerrattiin yleistä asiaa opinnäytetyöstä, sen toteutuksesta sekä käynnistymässä olevan kollaasityöpajan tarkoituksesta. Ennen varsinaisen työpajan alkua osallistujilta kerättiin allekirjoitetut suostumuslomakkeet (liite 2), joiden tarkoituksena oli varmistaa osallistujien oikeusturva sekä halu osallistua käsillä olevaan tutkimukseen. Tämän jälkeen osallistujille kerrottiin työpajan suurpiirteisestä kulusta.

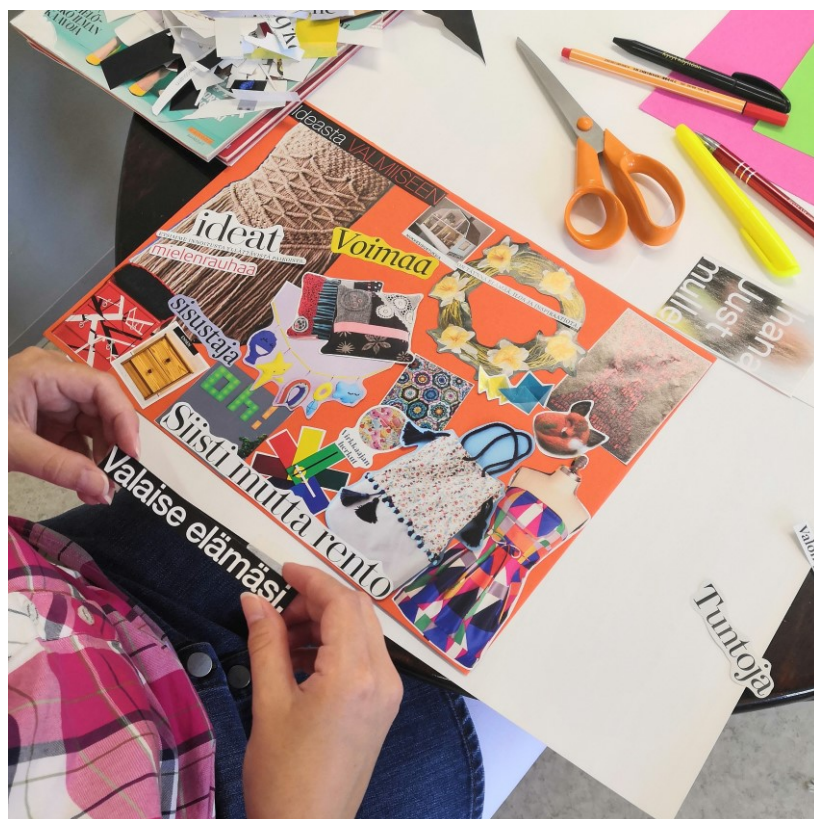
KUVA 1. Työpajassa aikakauslehtiä hyödyntämällä syntyneitä kollaaseja.

(2020)

Osallistujista lähes kaikille kollaasityöskentely oli tuttua entuudestaan, joten työpajan ohjeistaminen kävi helposti. Työpajaan osallistujat vaikuttivatkin lähtevän innolla kollaasiaskartelun kimppuun (kuva 2 & kuva 3). Tunnelma työpajan aikana oli hyvin keskittynyt, mutta välillä keskustelimme niitä näitä aiheeseen liittyen. Osallistujat työskentelivät hyvin itsenäisesti, joten työpajan ohjaajan rooli oli enemmänkin tarkkaileva, taltioiva sekä havainnoiva.

KUVA 2. Kollaasien askartelua lehtileikkeistä. (2020)

KUVA 3. Lehtileikkeiden sommittelua kollaasityöpajassa. (2020)

Kollaasityöpajan loppupuolella, kollaasien valmistuttua, kokoonnuimme vielä tarkastelemaan yhdessä syntyneitä töitä (kuva 4). Osallistujia kannustettiin kertomaan omista töistään sekä kollaaseihin valitsemistaan kuvista ja teksteistä. Ilahduttavaa oli, että kaikki osallistujat kertoivat ja pohtivat monipuolisesti omaa suhdettaan kädentaitoihin ja luovuuteen kollaasityöskentelyn pohjalta.

KUVA4. Kollaasityöpajassa syntyneet työt. (2020)

Kollaasityöpajan loppuun kerättiin vielä suullinen sekä kirjallinen palaute. Kollaasityöpajasta saatu palaute oli myönteistä, ja työpajaa pidettiin onnistuneena ja mukavana. Kehitysehdotuksena esiin nousi työpajan ajallinen kesto, sillä osallistujat kokivat, että kollaasityöpajan askarteluosuuteen olisi voinut käyttää vielä ennestä enemmän aikaa. Esimerkkinä kollaasityöpajasta saaduista palautteista toimitukseen seuraava osallistujalta saatu sitaatti:

Mahtava tilaisuus! Ihana päästä pohtimaan omaa suhdetta käsintekemiseen. Hyvin organisoitu koko homma. Aikaa ehkä voisi olla enemmän :D Kaikenkaikkiaan todella onnistunut työpaja. Kiitos! <3

Kokonaisuudessaan kollaasityöpajan kulkuun sai olla tyytyväinen, ja sen suunnittelu ja ohjaaminen toimivat tärkeänä osana oppimisprosessia. Oli hienoa päästä vaikuttamaan muun muassa siitä, miten kekseliäitä, monipuolisia, persoonallisia ja taiteellisia töitä osallistujat saivat aikaan. Toiminnallisuuden lisäksi kollaasityöpaja osoittautui erittäin toimivaksi valinnaksi erityisesti haastattelun teemoihin virittäytymisen kannalta. Kollaasityöpajan vaikutus tuli selkeästi näkyväksi myöhemmissä haastatteluvaiheissa, sillä ainakin opinnäytetyötutkijan näkökulmasta vaikutti siltä, että työpajaan osallistuminen helpotti haastateltavia teema-haastattelussa esillä olleiden teemojen lähestymisessä.

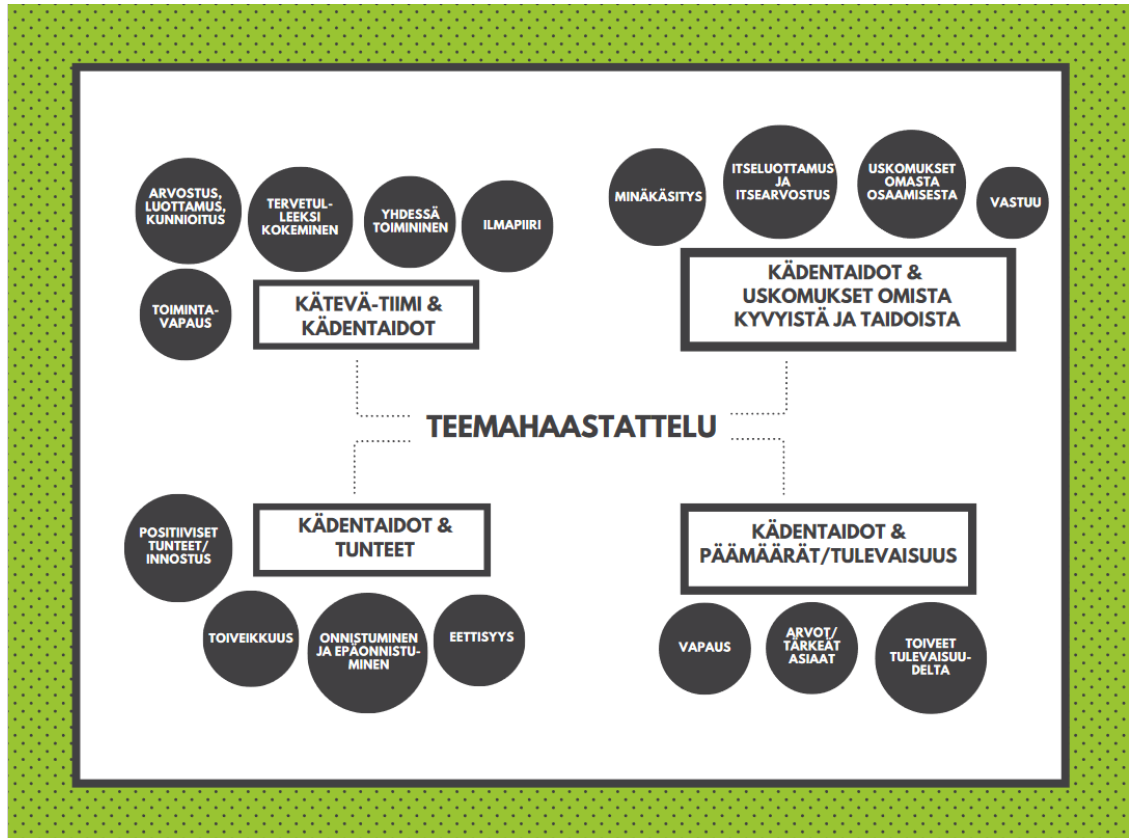
6.3 Teemahaastattelut

Teemahaastattelut järjestettiin kollaasityöpajan jälkeen elokuussa sekä syyskuun 2020 alkupuolella. Teemahaastattelun tukena käytettiin visuaalista tukipaperia (liite 3) sekä alustavaa hahmotelmaa sopivista haastattelukysymyksistä (liite 4). Haastattelutilanteet osoittautuivat niin sisällön kuin oppimisenkin kannalta antoisiksi. Haastattelijan näkökulmasta haastattelutilanne oli yllättävän haastava, sillä se vaati syvää keskittymistä ja kykyä mennä vuorovaikutustilanteeseen yksilöllisesti vastapuoli huomioiden. Tästä syystä haastatteluja ei voinut ”suorittaa” montaa saman päivän aikana.

Haastattelun alkupuolella koin tärkeäksi keventää tilannetta kevyehköllä jutustelulla luottamuksellisen ilmapiirin rakentamiseksi. Teemahaastattelun tarkoituksena on toimia keskustelunomaisena tilanteena (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006), mutta tästä huolimatta haastateltavan tulisi kuitenkin olla puolueeton eikä liiaksi validoida tai johdatella haastateltavaa. Toisaalta haastattelijan vastuulla on kuitenkin varmistaa, että keskustelu ei ajaudu täysin sivuraiteille. Näiden seikkojen välinen ristiriita teki haastattelutilanteista yllättävän haasteellisia. Oli pohdittava, miten varmistaa monipuolisen aineiston saanti ja tilan antaminen haastateltavalle, varmistaen kuitenkin samalla, ettei keskustelu lähde liian kauaksi haastattelun aihealueista.

Koin, että haastattelemisen oli mielenkiintoinen kokemus, ja haastateltavien kokemusten ja oivallusten kuuleminen oli inspiroivaa ja innostavaa. Huomasin myös

itsessäni haastattelijana vuorovaikutuksellista kehitystä, kun vertasin haastattelutaitojani ensimmäisen ja viimeisen haastattelun välillä. Haastatteluun mukaan otetusta tukipaperista (kuvio 1) oli hyötyä sekä minulle että haastateltaville. Haastattelujen lopuksi haastateltavilta kysyttiin palautetta, joka oli tiettyjen teemojen haastavuutta lukuun ottamatta valtaosin positiivista.

KUVIO 1. Teemahaastattelussa mukana ollut tukipaperi.

6.4 Tutkimusaineiston analyysi

Teemahaastattelujen jälkeen vuorossa oli litterointi, eli haastateltavan äänimateriaalin purkaminen tekstimuotoon. Litterointi on tunnetusti aikaa vievää puuhaa ja myös tämän työn kohdalla litterointi osoittautui suhteellisen työlääksi työvaiheeksi. Tavoitteena oli litteroida aineisto sanatarkasti, eli haastateltavan murteet, täytesanat, tauot ynnä muun huomioiden. Tämän lisäksi tein jo litterointivaiheessa joitakin muistiinpanoja haastatteluissa nousevista mielenkiintoisista tilanteista. Tällä litterointityylillä eteneminen oli melko hidasta, ja tunnin aikana ehti

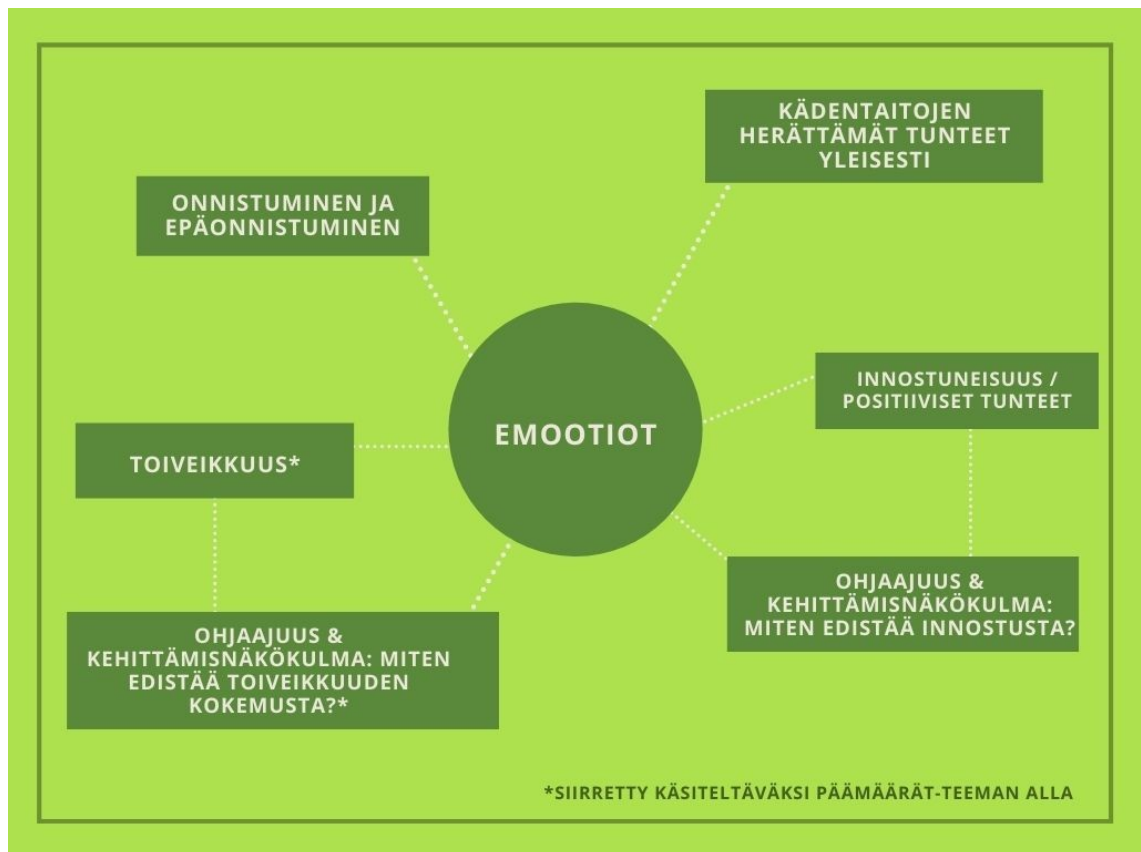
litteroimaan noin kymmenen minuuttia tutkimusaineistoa. Litteroinnin loputtua aineistoa oli kasassa reilusti yli sata sivua, joten pääteltävissä on, että aineiston purkamiseen tekstimuotoiseksi on kulunut reilusti aikaa.

Litteroinnin jälkeen vuorossa oli aineiston analyysi, jossa käytettiin menetelmänä teoriaohjaavaa eli abduktiivista sisällönanalyysiä. Analyysin tekovaiheessa päädyin soveltamaan sekä Jouni Tuomen & Anneli Saarijärven (2018, 103-146) että Jari Eskolan (2010, 179-203) näkökulmia teoriaohjaavasta analyysistä. Heidän ohjeistamansa tavat lähestyä teoriaohjaavaa analyysiä eroavat jonkin verran toisistaan, ja syvällisen harkinnan jälkeen päädyin käyttämään elementtejä molemmista analyysin tekotavoista. Teoriaohjaavan analyysin ideana on se, että se sisältää kytkentöjä teoriasta, mutta ei täysin pohjautu valmiina olevaan teoriaan (Eskola 2010, 182; Tuomi & Saarijärvi 2018, 109). Koska tehtyjen teemahaastattelujen teemat on johdettu Juha Siitosen (1999) voimaantumisteoriasta, oli analyysissä luonnollista ottaa huomioon kytkökset kyseisen tutkijan näkemykseen voimaantumisesta. Toisaalta opinnäytetyön fokus oli kuitenkin kädentaitomenetelmien hyvinvointivaikutusten tutkimisessa, ja tästä syystä teoriakytkösten lisäksi oli järkevää pitää silmät auki myös puhtaasti aineistosta nouseville seikoille ja ilmiöille.

Aloitin analyysini litteroidun aineiston huolellisella läpikäynnillä. Koska tekstiksi purettua haastattelumateriaalia oli kasassa paljon, päädyin tämän jälkeen erottamaan tutkimusaineistosta erilleen ne kohdat, jotka liittyivät opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. Kaiken muun rajasin tässä kohtaa tutkimuksen ulkopuolelle. Tuomen ja Saarijärven (2018, 104-105) mukaan tämä on yksi ”laadullisen analyysin suurimmista pullonkauloista”, sillä erityisesti aloitteleva tutkija saattaa hämmentyä siitä, miten paljon mielenkiintoisia asioita aineistosta voikaan nousta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kaikkia seikkoja ei voi tutkia samassa tutkimuksessa, ja tästä syystä täytyykin tehdä selvä päätös siitä, mikä aineistossa on aidosti kiinnostavaa ja tutkimuksen kannalta oleellista. (Tuomi & Saarijärvi 2018, 104-105.) Tästä syystä ja osin myös aineiston laajuudesta johtuen myös jotkin kokonaiset haastatteluteemat, kuten vastuu ja eettisyys, päädyttiin jättämään tästä tutkimuksesta pois. Tähän päädyttiin sen vuoksi, että kyseisistä teemahaastattelun kohdista ei noussut esiin tutkimuksen kannalta sellaista materiaalia, joka olisi ollut hedelmällistä tutkimuskysymyksien vastausten kannalta.

Aineistoa rajatessa ja mielenkiintoisia kohtia etsiessä päädyin koodaamaan aineiston myöhempiä analyysiä helpottaakseni. Koodauksen voi tehdä monella tavalla: olennaista on, että se toimii aineiston kuvailun ja jäsennyksen apuvälineenä sekä eräänlaisina muistiinpanoina aineistoa hallitessa (Tuomi & Sarajarvi 2018, 105). Koodauksessa käytin apuna neljää eri väriä. Keltaisella erotin tutkimusaineistosta ne kohdat, joissa puhuttiin kädentaitomenetelmien niin sanotusti akuuteista hyvinvointivaikutuksista (esim. rentoutuminen) tai ilmiöistä, jotka olivat suoraan yhdistettävissä johonkin voimaantumisen osaprosessiin (esim. innostuminen). Vaaleansinisellä erotin aineistosta ne kohdat, joissa puhuttiin kädentaitomenetelmien välillisistä vaikutuksista haastateltavan elämään tai elämänlaatuun. Vihreällä erotin ne kohdat, joissa puhuttiin kädentaitomenetelmien hyödyntämisestä ohjaajuuden tai toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Violetilla merkitsin muut kohdat, jotka olivat mielestäni tutkimuskysymysten kannalta oleellisia, mutta eivät suoranaisesti istuneet mihinkään aiemmista kategorioista.

Aineiston koodaamisen jälkeen siirryin tekemään analyysiä Tuomen (2010) ohjeistamasta näkökulmasta. Hänen mukaansa teemahaastatteluaineiston analyysi kannattaa aloittaa sillä, että järjestelee aineiston teemoittain. (Tuomi 2010, 189.) Päädyin aluksi jäsentämään aineiston neljän voimaantumisteorian osaprosesseista johdetun pääteeman/yläluokan mukaan. Näiden lisäksi tein analyysiä helpottaakseni jakoa pääteemojen sisällä myös niin sanottujen alateemojen mukaan (kuviot 2). Aineistoa tutkiessani huomasin, että joissakin teemahaastattelusta johdetuissa alateemoissa oli keskenään niin vahvoja kytköksiä tai päällekkäisyyksiä, että ne kannatti sulauttaa yhdeksi yhdistäväksi teemaksi (esimerkiksi itsearvostus, itseluottamus ja itsekunnioitus). Haastattelusta johdettujen alateemojen lisäksi jokaisen pääteeman sisälle tuli ainakin kertaalleen myös oma osionsa ohjaajuudelle ja niin sanotulle kehittämisenäkökulmalle. Tämän tarkoituksena oli ottaa huomioon erityisesti ne tekijät, jotka aineistossa vastaavat tutkimuskysymyksen kaksiksi.

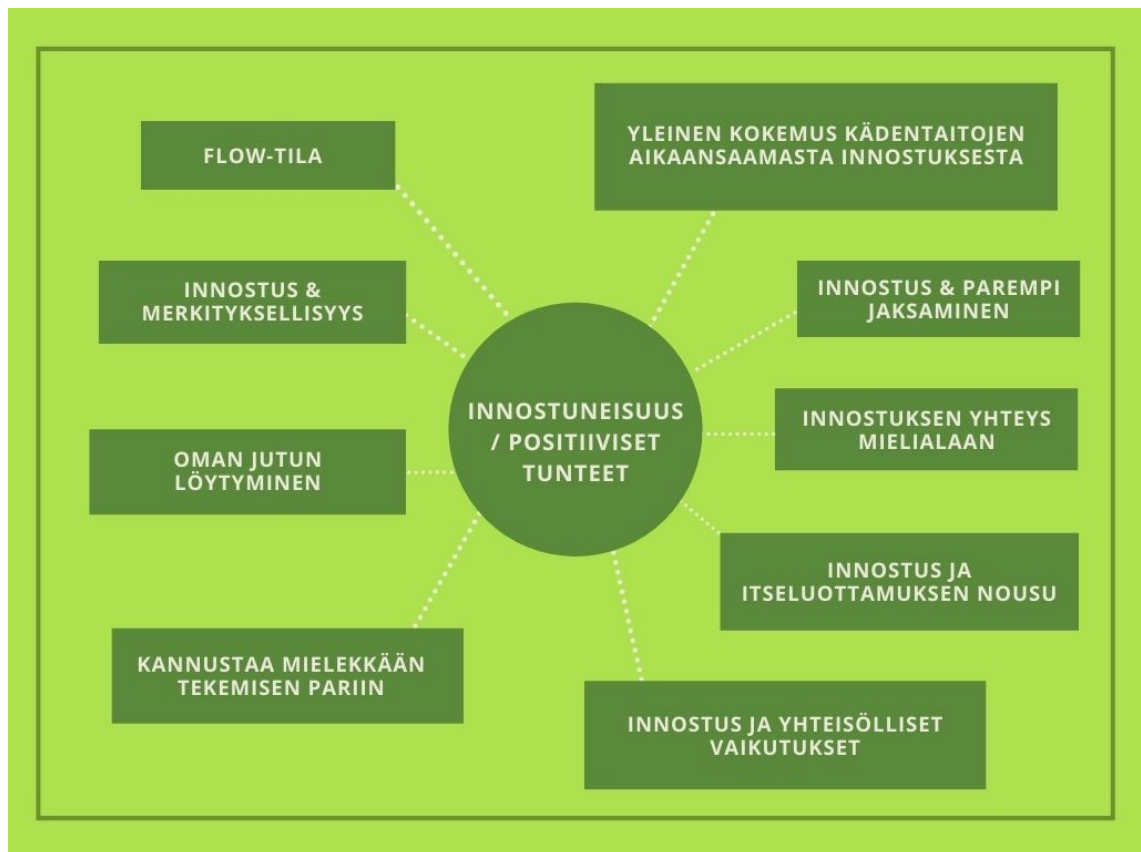
KUVIO 2. Esimerkki aineiston jäsenyyksestä pääteeman (emootiot) sekä alateemojen mukaan.

Kun aineisto oli järjestetty teemoittain, aloin redusoida sitä kirjoittamalla analyysiyksiköistä pelkistetyt ilmaukset (taulukko 1). Analyysiyksiköksi olin valinnut ajatuskokonaisuuden, eli se saattoi pitää sisällään useampiakin lauseita. Pelkistetyt ilmaukset siirsin ylä- ja alateemoittain erilliseen tiedostoon, ja tässä vaiheessa käytin koodausta uudelleen, muuttaen jokaisen haastateltavan vastaukset eri väreihin omaa työtä selkeyttääkseni. Pelkistetyistä ilmauksista aloin etsiä yhteneväisyyksiä, eli jälleen eräänlaisia alaluokkia ja tyyppejä.

TAULUKKO 1. Esimerkki sitaateista muodostuneista pelkistetyistä ilmauksista sekä pelkistettyjen ilmausten muodostamista alaluokista/tyypeistä.

Sitaatti	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka/tyyppi
" Se [kädentaitojen aikaansaama innostus] on tärkeä tietysti sille omalle mielelle ja olotilalle, et pitää niinku itseään niinku, et on niinku energinen ja sillai. "	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Innostuksen yhteys energisyyteen ➔ Innostuksen tunteet tärkeitä omalle mielelle ja olotilalle 	<p>Innostus & parempi jaksaminen</p> <p>Innostuksen yhteys mielialaan</p>
"Ehkä, ainaki mulla itellä on se että mä oon tosi masentunu ja mä maa- laan sen takia et mulle tulee siitä hyvä mieli. Ja se on semmonen va- lopilkku aina synkkään viikkoon. Se valopilkku kun saa tehtyy jotain. Ja just se sitte ku on onnellinen tai ilo- nen, niin siitähän tulee sit energi- sempi olo. Et jaksaa sit tehä kaik- kee muutakin, käydä lenkillä tai tehä tällasiä. Sit jos on tosi sad ja silleen niin eihän sit jaksaa tehä yh- tään mitään."	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Kun mieli myöntei- sempi, olokin energisoi- tuu ja jaksaa tehdä eri- laisia asioita. ➔ Innostava tekeminen voi auttaa suruun ja masennukseen: toimia valopilkuna synkässä viikossa 	<p>Innostus & parempi jaksaminen</p> <p>Innostuksen yhteys mielialaan</p>
"Ehkä silloin [aktiivisena harrastus- aikana] tai silloin ku mä tein niitä vaatteita ni se [innostuneisuus] vai- kutti jotenki semmoseen niinku muuhunkin, sillai et sit oli jotenki jaksavampi myös muiden asioiden kanssa koska oli ollut jotain kivaa tekemistä."	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Kädentaitojen aikaan- saamat positiiviset tun- teet lisänneet sitä, että on ollut jaksavampi myös muiden asioiden suhteen 	<p>Innostuminen & pa- rempi jaksaminen</p>
"No ainaki omalla kohalla mä jak- san paremmin silloin ku mä oon in- nostunu jostain asiasta ja saa sen niinku tehtyä valmiiksi ni."	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Innostumisen kokemuk- set tärkeitä, jotta jaksaa paremmin ja saa tehtyä valmiiksi 	<p>Innostuminen & pa- rempi jaksaminen</p>

Aineiston sisällön perusteella tapahtuvaa ryhmittelyä voidaan kutsua myös klus- teroinniksi. Sen tarkoituksena on tiivistää aineisto alaluokkiin esimerkiksi tutkitta- van ilmiön ominaisuuden tai siihen liittyvän käsityksen perusteella. (Tuomi & Saa- rijärvi 124.) Näiden ryhmittelyjen pohjalta tutkimustuloksiin hahmottui sekä yleis- kuva, että erilaisten kokemusten ja näkemysten kirjo (kuvio 3).

KUVIO 3. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten klusteroinnin pohjalta syntyneestä tyyppien kirjosta.

Koska tutkimuksessa saatu aineisto oli laaja, tavoitteena oli saada se mahdollisimman napakkaan ja informatiiviseen muotoon, niin sanottua ”kovaa ydintä” etsien. Aineiston laajuuden vuoksi tulokset on raportoitu seuraavassa ”Tutkimustulokset”-luvussa sellaisenaan, ilman teoriakytköksiä. Tuloksia seuraava Johtopäätökset-kuku kokoaa yhteen tutkimustulosten tärkeintä antia kytkien sen samalla myös aiheeseen liittyvään teoriaan.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Kätevä-yhteisö ja kontekstiuskomukset

Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, mutta voimaantumisen luonteeseen kuuluu, että se saattaa olla todennäköisempää tietyissä ympäristöissä kuin toisissa (Siitonen 1999, 93). Koska tutkimuksessa haluttiin selvittää kädentaitoihin liittyvää voimaantumisen mahdollisuutta työpajatoiminnan kontekstissa, oli luontevaa lähteä liikkeelle selvittäen sitä, millä tavoin kontekstiuskomuksiin liittyvät, voimaantumisen osaprosesseihin kytkeytyvät seikat tulevat näkyviksi kädentaitopajan arjessa. Kätevä-yhteisöön liittyen haastateltavilta kysyttiin heidän kokemuksiaan muun muassa itsensä tervetulleeksi kokemisesta, ilmapiiristä sekä toimintavapauksista, joita pajatoiminnassa on. Lisäksi heiltä kartoitettiin yleisellä tasolla mielipiteitä sitä, millä keinoin ohjaajat voivat parhaiten edistää olonsa tervetulleeksi tuntemisen kokemusta silloin, kun uusi asiakas saapuu pajalle.

Kun haastateltavat olivat aloittaneet työpajatoiminnan, heistä suurimman osan mukaan itsensä tervetulleeksi kokeminen kädentaitopajalle tultaessa oli helppoa. Tervetulleeksi kokeminen ilmeni haastateltavien mukaansa esimerkiksi ystävällisenä käytöksenä sekä juttuseuran saamisena – porukkaan oli pääasiassa helppo mennä mukaan. Eräs haastateltavista korosti olonsa tervetulleeksi kokemisessa ohjaajien merkitystä: heidän iloinen ja avoin asenteensa auttoi, kun tuli uutena pajaympäristöön. Haastatelluista pieni osa kuitenkin toivoi, että alkuvaiheen perehdytystä olisi voinut olla vieläkin enemmän.

Haastattelussa pyydettiin kuvailemaan Kätevä-yhteisön ilmapiiriä. Vastauksissa korostui vahvasti ilmapiirin positiivisuus ja lisäksi sitä kuvailtiin muun muassa kohtoisaksi, lämpimäksi ja rauhalliseksi. Ohjaajia kuvailtiin ihaniksi, huomioonottaviksi ja helposti tutustuttaviksi, ja heidän ammattitaitonsa nousi aineistossa esiin ilmapiirin myönteisiä piirteitä lisäävänä seikkana. Eräs haastateltava pohti haastattelussa sitä, että ohjaajien ollessa kannustavia ja reiluja, leviää tämä myös ympäristöön ja vaikuttaa koko yhteisössä vallitsevaan ilmapiiriin. Myös toisilla asiak-

kailla nähtiin olevan vaikutusta siihen, millaiseksi ilmapiiri muodostuu. Eräs haastateltavista kiteytti, että ollessaan ystävällinen muille, heijastuu se myös siihen, miten itseä kohdellaan.

Haastateltavien mielestä ilmapiiri kädentaitopajalla oli yleisesti ottaen kannustava sekä rohkaiseva. Kannustavuus ja rohkaisevuus näkyivät esimerkiksi siinä, että ihmiset kehuivat toistensa töitä. Ilmapiiri nähtiin myös toisia kunnioittavana, luottamuksellisena ja arvostavana. Luottamuksen, arvostuksen ja kunnioituksen kuvailtiin tulevan esiin esimerkiksi keskinäisenä kehumisena sekä siinä, että annetaan tarvittaessa myös omaa tilaa. Useat haastatelluista sanoivat, että kädentaitopajalla oli helppoa ja luontevaa olla oma itsensä.

Osa haastateltavista kertoi myös saaneensa ystäviä tai kavereita Kanavasta. Nämä ystävyydet olivat luonteeltaan sellaisia, että ne ulottuivat myös vapaa-ajalle asti. Ystäviä saaneet haastateltavat pitivät ystäväystymisen merkitystä suurena ja esimerkiksi yksi vastaajista arveli, että ystäväystymisellä on iso merkitys kädentaitopajalla viihtymisen suhteen. Eräs vastaajista taas korosti vertaistuen merkitystä ystäväystymisessä:

No on sillä [ystäväystymisellä] iso merkitys, et mulla on vähän vaikee elämäntilanne taustalla minkä takia mä tulin tänne niin sitte sillä on ollu tosi iso merkitys, että ei oo jääny ihan yksin, tai sitten sillä että ku täällä on ihmisillä kaikenlaista, saattaa olla taustalla jotain sairauksia tai muita niin sit on vähän niinku semmosta vertaistukea ollu täällä.

Vaikka kaikkien haastateltavien kohdalla ei heidän kertomansa mukaan varsinaista ystäväystymistä ollut tapahtunut, he tästä huolimatta korostivat sitä, että ihmisten kanssa oli helppo tulla toimeen vähintäänkin työkavereina. Kanavassa toimimiseen liittyi vahvasti haastateltavien mukaan se, että tsemptaan, tuetaan, neuvotaan ja autetaan toisia. Apua pystyi tarvittaessa kysymään toisilta asiakailta, sillä jokainen osasi jotakin. Toisinaan myös työskenneltiin yhdessä. Tsemppaaminen ja tukeminen saattoivat näkyä esimerkiksi siten, että kannustettiin toisia ihmisiä vastoinkäymisten yli:

No ehkä [tukeminen näkyy] semmosena kannustamisena, joskus kun kokeilee jotain uutta juttua ja se ei meinaa toimia. Niin kyllä siinä on yleensä aina sitten ku ite meinaa jo heittää hanskat tiskiinkin, että en tee tämmöstä ku en osaa ja ei onnistu, ni aina joku tullu sanoon että hyvinhän se menee, että se on vasta ensimmäinen ja semmosta.

Toisia tukevan ja kannustavan, yhteistoiminnallisen ilmapiirin lisäksi toimintavapaudella on iso merkitys voimaantumisen näkökulmasta. Tästä syystä haastatteluissa haluttiin selvittää, missä määrin haastateltavat kokivat voivansa käyttää toimintavapauttaan kädentaitopajan kontekstissa, johon kuitenkin lähtökohteisesti liittyy erityisesti kuntouttavan työtoiminnan näkökulmasta tuen ja kontrollin ristiriitaa. Kokemusta toimintavapaudesta kysyttiin muun muassa kysymyksillä siitä, missä määrin asiakkaat voivat vaikuttaa esimerkiksi omiin käyntipäiviinsä, tavoitteisiinsa, pajalla tehtäviin töihin tai niihin liittyviin ideointi- ja suunnitteluprosesseihin. Vapaudesta keskusteltiin teemahaastattelujen aikana myös päämäärät-teeman alla, mutta selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi tuloksia päädyttiin käsittelemään yhteisesti kontekstiuskomuksiin liittyvän toimintavapauden kanssa.

Haastateltavien näkemykset toimintavapaudestaan kädentaitoyhteisössä olivat hyvin vaihtelevia. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että vapautta oli saanut käyttää todella hyvin ja asioihin oli päässyt vaikuttamaan paljon itse. Joidenkin haastateltavien näkemykset toimintavapaudesta olivat sen sijaan päinvastaisia. Myös tavoitteiden asettamisen suhteen vastaajien näkemykset olivat vaihtelevia: osan mielestä toimintaan liittyvät tavoitteet sai tai piti asettaa itse, eriävän mielipiteen mukaan ne taas tuotiin enemmänkin ulkoa päin.

Se, missä määrin vastaajat kokivat vapauden tärkeäksi, oli niin ikään vaihtelevaa. Kaikki eivät kokeneet oleelliseksi asioihin vaikuttamisen mahdollisuutta. Esimerkiksi eräs haastateltavista totesi, että hän kokee helpommaksi sen, että joku kertoo puolesta, mitä tulee tehdä. Toinen haastateltava taas pohti elämäntilanteen vaikutusta siihen, missä määrin vapauden käyttö on tärkeää – aina esimerkiksi suunnittelutyöhön osallistumiseen ei välttämättä riitä voimavaroja, joten tilanteen yksilökohtainen ja tilannesidonnainen huomiointi on oleellista.

Useat haastateltavista kuitenkin kokivat toimintavapauden tärkeänä ja motivaatiota lisäävänä seikkana. Erään haastateltavan mukaan riittävä vapaus ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin ovat kytköksissä siihen, kuinka mielekkääksi kokee toimintaan osallistumisen. Jos toimintavapautta ei olisi, hän kokisi toimintaan osallistumisen inhottavaksi. Toinen vastaaja taas pohti vapauden merkitystä sen suhteen, että se kannustaa tulemaan sekä tekemään ja sitä kautta pääsee myös toteuttamaan itseään. Hän myös kuvaili, kuinka vapaus ja siitä seurannut vastuu olivat kädentaitopajalla käymisen aikana kasvattaneet merkittävästi hänen omaaloitteisuuttaan.

Koska kokemus itsensä tervetulleeksi kokemisesta luo pohjan kaikelle yhteisölliselle toiminnalle, palataan ohjaajuuteen liittyvässä teemassa hieman taaksepäin. Kontekstiuskomuksiin liittyen haastattelussa haluttiin selvittää, miten kädentaitopajojen ohjaajat voisivat haastateltavien mukaan lisätä asiakkaiden tervetulleeksi kokemisen kokemusta ja siten kokemusta hyväksynnästä. Haastateltavat nostivat tärkeiksi seikoiksi yleisen ohjaamisen ja auttamisen lisäksi sen, että ohjaaja näyttää kiinnostusta ohjattaviaan kohtaan. Ohjaajilta esimerkiksi toivottiin, että he käyvät kysymässä asiakkailta työn lomassa, miten heillä sujuu. Lisäksi ohjaajien antamia kehuja ja kannustusta pidettiin tärkeänä. Myös rakentavan palautteen merkitys nousi esiin, sillä sen kuvattiin tarjoavan ohjattavalle mahdollisuuden oppia ja kehittyä. Osa vastaajista toi lisäksi esiin perehdytyksen merkityksen tervetulleeksi kokemista lisäävänä seikkana. Tätä voidaan haastateltavien mukaan edistää esimerkiksi huolellisella alkukartoituksella, tai siten, että vaikkapa palaverien yhteyteen liitetään uusien asiakkaiden perehdytystä esittelemällä, mitä kaikkea kädentaitopajalla onkaan mahdollista tehdä.

7.2 Kädentaidot ja uskomukset omista kyvyistä

Kädentaidot sekä omiin kykyihin liittyvät uskomukset -osiossa selvitettiin haastateltavien näkemyksiä muun muassa kädentaitojen yhteydestä heidän minäkäsitykseensä, itseluottamukseensa ja itsearvostukseensa, kädentaitojen kautta saatuun osaamiseen sekä ajatuksiin omista taidoista ja kyvyistä. Lisäksi kykyuskomukset-teeman alussa pohdittiin yleisemmin kädentaitojen harjoittamisen merkitystä haastateltaville. Osa haastatelluista oli lähestynyt aihetta kollaasityöpajan

pohjalta, joten työpajassa valmistuneet kollaasit toimivat heidän kohdallaan apuvälineenä haastattelussa.

Haastateltavien kädentaidoille antamat merkitykset olivat moninaisia ja vaihtelevia. Aineistosta nousi vahvasti esiin se, että käsitöiden tekeminen liittyi monen haastateltavan kohdalla jollain tapaa rentoutumiseen tai rauhoittumiseen: käsitöitä kuvattiin muun muassa henkireikäenä sekä tärkeänä seikkana mielenrauhan kannalta. Eräs haastateltavista kuvaili käsitöitä apukeinoksi, jonka avulla hän pystyy keskittymään ja jäsentämään omaa arkeaan.

Kädentaitoja voitaisiin kutsua joidenkin haastateltavien kohdalla tietyllä tapaa elämäntavaksi, sillä he kuvasivat käsitöiden olevan jotakin, mitä he tekevät joka päivä tai ovat kenties aina tehneet. Käsitöiden kuvattiin myös tuovan iloa ja positiivisuutta sekä tarjoavan mielekästä tekemistä ja mahdollisuuden puuhailuun. Osalle haastateltavista käsityöt toimivat energian lisääjänä ja eräs haastateltava kuvaili kädentaitojen harjoittamisen tuovan vahvuuden tunnetta itselle. Yksi haastatelluista kuvasi käsitöitä onnistumisen kokemusten tarjoajana ja toiselle haastateltavalle luova tekeminen taas toimi keinona tunteiden ilmaisuun. Lisäksi käsitöiden merkitystä nostettiin esiin muun muassa inspiraation ja ideoinnin mahdollistajana, ajatusten herättäjänä sekä keinona olla hyödyllinen ja näyttää osaamistaan. Käsitöiden merkitykseen oli joidenkin haastateltavien mielestä mahdollista liittää myös yhteisöllinen aspekti, sillä niitä voitiin tehdä yhdessä toisten ihmisten kanssa tai toisille iloa tuottaen.

Teemahaastattelussa kysyttiin, kokevatko haastateltavat kädentaitojen liittyvän jollakin tapaa heidän minäkäsitykseensä ja identiteettiinsä. Vastaukset tämän suhteen olivat vaihtelevia. Eräs haastateltava kuvasi kädentaitoja ”omaksi tavaksi elää”, mutta suhtautui kielteisesti kysymykseen kädentaitojen kytköksestä omaan identiteettiin, epäillen asiaa enemmänkin ikäkysymykseksi. Tätä tuki toisen haastateltavan kokemus siitä, että nuorempana hän koki käsityöläisyyden liittyneen omaan identiteettiin, mutta nykyään yhteys ei ollut enää yhtä vahva.

Suurimmalle osalle haastateltavista kädentaitojen tai luovan tekemisen yhteys omaan identiteettiin oli kuitenkin nähtävissä vielä haastattelunkin hetkellä. Osalla

haastatelluista yhteys oli jopa niin vahva, että voitaisiin kenties puhua tietynlaisesta käsityöläisen tai taiteilijan identiteetistä. Eräs haastateltava kertoi, että hänen elämänsä pyörii vahvasti luovan tekemisen ympärillä, ja jos käsityö vietäisiin pois, jäisi jäljelle vain ”tyhjä patsas”. Lisäksi luova tekeminen vaikutti hänen mukaansa vahvasti siihen, millaisena hän näkee itsensä. Toinen haastateltava taas kuvasi kädentaitojen ja minäkäsityksen yhteyttä näin:

Nyt viime, muutaman vuoden aikana on oikeastaan paljonki, mä oon jotenki niinku heränny siihen, että mä olen käsityöihminen ja käsintekijä, ja ku mä oon ollu siis, varmaanki pitkälti sen [diagnoosin] kanssa aika sillain tuuliviiri ja mennä sinne ja tänne ja alottanu vaikka mitä opiskelua ja kaiken maailman eri aloilta ja kaikki on jääny kesken. [- -] Ei niinku oo löytyny sitä semmosta omaa juttua. [- -] Ja nyt sitte niinku yli kaksikymmentä vuotta sen jälkeen niin mä oon saanu todeta et kyllä, todellakin olen käsityöihminen. Että on niinku tavaltaan jotenki viime vuosina hirveesti sillai muovautunu nimenomaan se minäkäsitys. Mikä mä oon ja mitä mä haluan tehdä.

Kädentaitojen harjoittaminen oli tuonut haastateltaville myös erilaisia uusia taitoja ja kykyjä. Näistä yleisimpiä olivat erilaiset käytännön taidot, kuten uudet tekniikat. Osa haastateltavista myös kuvaili hahmottamisen taitojen parantuneen, ja eräs haastateltava toi esiin lisääntyneet taidot suunnittelussa. Jotkut haastatelluista nostivat esiin myös kärsivällisyyden kasvun, jota käsitöiden tekeminen on opettanut. Uuden oppiminen nähtiin joidenkin haastateltavien mielestä mielekkäänä siitä syystä, että se tuo vaihtelua, mielenkiintoa tai hyvää mieltä. Eräs haastateltava kuvasi oppimisen antavan paljon ja tuovan mukanaan kohoavan mielialan lisäksi lisää uskoa ja luottamusta. Toinen haastateltava taas toi esiin, että omaa kehitystä katsoessaan pääsee kokemaan ylpeyttä itsestään ja omasta oppimisestaan.

Kykyuskomuksiin liittyen opinnäytetyössä haluttiin selvittää, onko mahdollista, että käsitöiden tekeminen vaikuttaa positiivisesti itsetuntoon ja itseluottamukseen. Haastateltavista kaikki olivat kokeneet jollakin tapaa positiivista yhteyttä kädentaitojen harjoittamisen ja itsetunnon tai itseluottamuksen välillä. Osalla

haastateltavista itsetunnon tai itseluottamuksen lisääntyminen oli yhteydessä siihen, että kädentaitojen myötä pääsi näkemään omat aikaansaannoksensa. Osalla itsetunnon parantuminen liittyi taas nimenomaan onnistumisen kokemukseen tai kokemukseen itsensä ylittämistä ja mukavuusrajojen ulkopuolelle menemisestä. Yksi haastatelluista pohti, että työttömänä ollessa kädentaitojen itsetuntoa kohottava vaikutus voi perustua myös siihen, että on jokin työ, mitä tehdä.

Kädentaitoihin kytkeytyen itseluottamuksen ja itsetunnon lisääntymisellä voi olla myös yhteisöllinen ja sosiaalinen puoli. Eräs haastateltava pohti haastattelussa sitä, että itseluottamuksen kasvu käsitöitä tehdessä on kenties voimakkaampaa, kun työskennellään yhdessä toisten kanssa ja ”ryhmää varten”. Toisella haastateltavalla sosiaalinen puoli taas kytkeytyi itseluottamukseen siten, että hän kertoi kokevansa helpommaksi ja luontevammaksi sosiaalisen kanssakäymisen aloittamisen, kun sen pystyi tekemään luovan toiminnan avustuksella.

Itsetunnon ja itseluottamuksen lisääntymisellä oli paljon hyviä puolia haastateltavien elämässä. Osa haastateltavista kuvasi, että itsetunnon nousulla oli ollut positiivista vaikutusta heidän mielialaansa. Eräs haastateltava kertoi, että itsetunnon parantumisen ja mielialan nousun myötä hänen arjessa selviytymisensä sekä vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa oli käynyt helpommaksi. Yksi haastatelluista pohti, että parantuneen itseluottamuksen myötä hän ei enää yhtä helposti loukkaannu muiden sanomisista. Eräs haastateltava taas kuvasi seuraavanlaisesti sitä, miten käsitöiden avulla nousseella itsetunnolla on ollut kokonaisvaltainen vaikutus siihen, miten hän itseensä suhtautuu:

Mä huomaan, että mulla varmaan niinku ihan kokonaisuudessaan [itsetunnon parantuminen vaikuttanut] siihen et omaan itseän suhtautuminen on muuttunu paljon positiivisemmaks. Että ku se itsetunto on ollu kauheen huono, niin tota, jotenki must tuntuu et niinku ihan pukeutumistyylistä lähtien nyt vasta näitten myötä mä oon niinku löytäny semmosen oman juttuni siinäki, että tuntuu et se on vaikuttanu kyllä tosi paljon sillai että. Kyllä mä oon ihan eri ihminen, ku kymmenen vuotta sitten.

Kykyuskomuksiin liittyvä ohjaajuuden kehittämisenäkökulma liittyi tässä osaprosessissa juuri itseluottamuksen lisäämiseen ja siihen, miten ohjattavan itseluottamuksen parantumista voitaisiin parhaiten tukea työpajatoiminnassa. Lähes kaikki haastateltavat nostivat tärkeäksi asiaksi sen, että ohjaaja rohkaisee ja kannustaa ohjattaviaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että ohjattavaa kannustetaan sellaisten töiden pariin, jotka ovat hänelle vielä vieraita. Lisäksi aineistosta nousi esiin myös palautteen antamisen tärkeys: toisilta asiakkailta saatu palaute tuntui mukavalta, mutta tärkeintä on, että sitä saa ohjaajilta. Ohjaajilta toivottiin myös yleistä ohjausta ja neuvomista, tarvittaessa hyvin yksilöllisestikin niille, keillä on enemmän tuen tarpeita. Myös ohjattavan mielipiteiden ja vahvuuksien huomioinnin tärkeys nousi aineistossa esiin.

Mielenkiintoisena itseluottamusta nostattavana seikkana osa haastatelluista mainitsi sen, että osallisuus käsityötuotteiden myyntiprosessiin oli itseluottamusta lisäävä seikka. Eräs haastateltavista kuvaili positiivisena kokemuksena sitä, kun Kanavan osallistuesssa Suomen Kädentaidot -messuille, oli tapahtuman jälkeen läpikäyty, mitä kaikkea messuilla oli mennyt kaupaksi. Toinen haastateltava taas kertoi saavansa hyvää mieltä ajatuksesta, että hänen valmistamiaan tuotteita aidosti ostetaan ja että niitä saattaa olla ympäri kaupunkia ihmisten käytössä. Haastateltava ehdottikin, että kädentaitopajoilla voitaisiin ottaa käyttöön esimerkiksi palaverien yhteyteen perinne, jossa yhdessä läpikäytäisiin kuluneen viikon aikana tapahtuneita käsityömyyntejä.

Ohjattavien itseluottamuksen vahvistamiseksi voidaan kädentaitopajan kontekstissa hyödyntää myös koko yhteisöä. Eräs haastateltavista kertoi esimerkin siitä, kuinka tutkittavalla kädentaitopajalla oli toisinaan tehty niin, että asiakkaalle oli ohjattu kokeneempi ”käsityökaveri” auttamaan ja neuvomaan. Haastateltavan mukaan tämä saattaa lisätä osaamisen tunnetta, ja auttaa ihmisiä testaamaan omia rajojaan ja osaamistaan. Lisäksi haastateltava nosti esiin tuotosten jaon yhteisössä – kun näytetään muille, mitä on saatu aikaiseksi, voi se lisätä itseluottamusta ja tunnetta omasta osaamisesta.

7.3 Kädentaidot ja emootiot

Emootiot-osiossa selvitettiin muun muassa haastateltavien ajatuksia kädentaitojen herättämistä tunteista, mahdollisesta positiiviseen lataukseen (innostuneisuus) liittyvistä seikoista, toiveikkuudesta, kädentaitoihin liittyvistä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksista sekä siitä, millä keinoin kädentaitopajojen ohjaajat voisivat parhaiten edistää asiakkaiden innostumista kädentaidoista. Koska emootioihin kuuluva toiveikkuuden tema on vahvasti tulevaisuuteen kytkeytyvä, päädyttiin sitä poikkeuksellisesti käsittelemään vasta luvussa 7.4.

Haastateltavat kuvailivat yleisesti kokeneensa kädentaitoja tehdessään hyvin erilaisia tunteita. Vahvimpana aineistosta nousivat esiin erilaiset kädentaitojen herättämät positiiviset tunteet, kuten ilo, innostuneisuus sekä hyvä fiilis. Osa haastateltavista kertoi kokeneensa kädentaitojen kautta myös tietynlaista onnistumisen iloa ja palkitsevaa tunnetta aikaansaamisesta. Kädentaidoista saattoi saada energiaa tai niiden avulla saattoi päästä flow-tilaan. Kädentaitoihin saattoi liittyä myös yhteisöllisyyteen kytkeytyviä tunteita, kuten antamisen iloa, jakamisen iloa tai ihastelua toisten kädentaitajien aikaansaannoksista. Eräs vastaaja kuvaili myös kokeneensa ”kierrätystunnetta”: eräänlaista vastuullisuutta maailmasta, hyödynnettyään tuotteiden valmistuksessa jo olemassa olevia vanhoja kierrätysmateriaaleja.

Kädentaitoihin liittyvät tunteet eivät kuitenkaan olleet aina yksinomaan myönteisiä, vaan niihin saattoi liittyä myös negatiivisia tunnekokemuksia, kuten tuskastumista, pettymyksiä, kateuttakin. Aina negatiiviset tunteet eivät kuitenkaan olleet pelkästään huono asia: erään haastateltavan mukaan käsitöitä tehdessä saattoi kokea niin sanottua terapeutista surua, joka auttaa käsittelemään asioita:

Sit mä oon myös kokenu niinku jotain niinku vaikka surun tunteita että jos on ollu semmonen jotenki rankempi vaihe elämässä ja sit ku on niinku uppoutunu johonkin käsillä tekemiseen niin sit sitä kautta on voinu myös käsitellä tavallaan jotain surujaan tai huoliaan, et ku on ollu sillai et onneks mulla on tätä jotain niinku kivaa tekemistä, mut kyllä sitte siinä pääsee myös muut niinku tunteet pintaan.

Voimaantumisen näkökulmasta on mielekästä kuitenkin ottaa tarkasteluun erityisesti positiivisiin tunnekokemuksiin, kuten innostukseen liittyvät seikat. Kädentaitojen aiheuttamilla positiivisilla tunnekokemuksilla sekä innostuksella oli haastateltavien mukaan merkitystä tai yhteyttä erityisesti heidän mielialaansa sekä kokemuksiin jaksamisesta. Aineistosta nousi esiin se, että kädentaitojen aikaansaama innostus oli lisännyt joidenkin kohdalla jaksamista myös muussa elämässä. Kädentaitojen aikaansaamat positiiviset tunteet saattoivat myös toimia itseluottamuksen lisääjinä tai mielekkäänä korvaavana tekemisenä esimerkiksi päihteille tai passiivisuudelle. Innostuksen tunteet saattoivat joidenkin haastateltavien mukaan kytkeytyä ”oman jutun löytämiseen”, merkityksellisyyden tai flow-tilan kokemuksiin. Eräs vastaaja nosti esiin innostuneisuuden aikaansaamat vaikutukset yhteisössä: positiivisuus leviää ympäristöön ja innostuneena jaksaa olla huomioon ottavampi. Hän pohti myös sitä, miten kädentaitojen yhdessä tekeminen ja niistä innostuminen voi johtaa kuulumisen tunteeseen ja olla mukana esimerkiksi sukupolvikokemuksissa.

Kysyttäessä kädentaitoihin liittyvistä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksista haastateltavat kertoivat kokeneensa näitä esimerkiksi kädentaitojen tekemiseen liittyvässä käytännön arjessa. Osalla haastateltavista epäonnistumisen ja onnistumisen kokemukset olivat vahvasti kytköksissä aikaansaamiseen, ja toisinaan suurinta onnistumista saattoi olla sen asian loppuun vieni, missä aluksi epäonnistui. Onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksista saattoi myös oppia erilaisia asioita tai saada muuten arvokkaita kokemuksia. Esimerkiksi erään haastateltavan kohdalla onnistumisen kokemukset olivat vaikuttaneet oleellisesti hänen minäpystyvyyden tunteeseensa. Hän myös kuvaili, että tätä kautta hänen kokonaisvaltainen mielentilansa oli parantunut niin paljon, että sillä oli hänen mukaansa vaikutusta kaikkeen, lähipiiriä myöten.

Eryityisesti epäonnistumisen kokemuksista haastateltavat kuvailivat oppineensa erilaisia asioita. Epäonnistumisen kokemukset saattoivat opettaa esimerkiksi huolellisuutta tai uusia taitoja seuraavaa kertaa varten. Epäonnistumisen kokemusten kautta pystyi myös oppimaan sinnikkyyttä ja peräänantamattomuutta: sitä, että kannattaa yrittää uudelleen, vaikka joskus ärsyttäisikin. Osa haastateltavista myös kuvasi, että epäonnistumisen kokemukset olivat lisänneet heidän kohdallaan tietynlaista itsemyötätuntoa ja lempeyttä. Tämä näkyi esimerkiksi

siinä, että epäonnistumisen kokemusten kautta oli helpompaa tunnistaa omat rajansa, oppia pois liiasta täydellisyyden tavoittelusta ja oivaltaa, että tärkeämpää voi lopputuloksen sijasta olla tekemisen mielekkyys.

Emootiot-teeman kohdalla ohjaajuuteen kytkeytyvä näkökulma liittyi siihen, miten ohjattavien positiivista latausta ja innostumista kädentaidoista voitaisiin ylläpitää ja lisätä työpajatoiminnassa. Yleisen positiivisen ilmapiirin nähtiin ruokkivan innostusta ja ohjaajien asenne nostettiin tärkeäksi tämän suhteen. Se, että ohjaaja kannustaa, rohkaisee sekä kehuu ohjattaviaan, lisäsi vastaajien mukaan innostumista kädentaidoista. Myös ohjaajan yleinen mielenkiinto ohjattavaa kohtaan nousi tärkeäksi joidenkin haastateltavien mielestä, samoin kuin se, että ohjaajat arvostavat ja näyttävät arvostuksensa ohjattavaa ja hänen aikaansaannoksiaan kohtaan. Ohjaajilta toivottiin myös yleistä innostusta käsityömaailman pariin, esimerkiksi kannustamalla seuraamaan kädentaitoaiheisia Instagram-sivuja. Osa vastaajista toi esiin myös sen, että ryhmätoiminta ja käsitöiden yhdessä tekeminen voivat lisätä innostumisen tunteita.

Töiden suhteen innostavana koettiin se, että työt ovat mielekkäitä ja riittävän vaihtelevia. Aineiston pohjalta esiin nousi toive päästä itse ideoimaan ja vaikuttamaan siihen, millaisia töitä kädentaitopajalla tehdään. Eräs vastaaja nosti esiin esimerkiksi idean kerran kuussa järjestettävästä ideointipäivästä. Lisäksi myös tässä kohtaa aineistosta nousi esiin ajatus siitä, että käsityötuotteiden myyntituloksien kuuleminen on innostusta lisäävä seikka.

7.4 Kädentaidot, päämäärät ja tulevaisuuteen suuntautuminen

Tässä luvussa läpikäydään haastateltavien tulevaisuuteen liittyviä ajatuksia, sekä sitä, millä tavoin Kanavassa käyminen on vaikuttanut heidän ajatuksiinsa omasta tulevaisuudesta sekä siihen liittyvistä päämääristä. Myös toiveikkuus-emootion teemaa käsitellään poikkeuksellisesti tämän luvun alla, sillä toiveikkuuden huomattiin kytkeytyvän hyvin vahvasti tulevaisuuteen liittyvään pohdintaan. Tästä syystä ohjaajuuteen liittyvät sisällöt käsittelevät tässä luvussa sekä ohjattavan toiveikkuuden kokemuksen edistämistä että tulevaisuuteen suuntautumisen edistämistä.

Haastateltavista valtaosa koki, että Kanavassa käyminen tai käsitöiden tekeminen oli lisännyt heidän toiveikkuuttaan. Joillakin haastatelluista toiveikkuutta oli koettu enemmän nuorempana, ja erityisesti fyysiset rajoitteet tai sairaudet nousivat esiin toiveikkuutta vähentävänä seikkana. Usealla haastatelluista oli kuitenkin toiveikkuuden kokemuksia, ja monella ne olivat vaikuttaneet positiivisesti myös ajatuksiin omasta tulevaisuudesta sekä työllistymisen tai opiskelun mahdollisuuksista. Eräs haastateltava esimerkiksi kuvaili, että kädentaitopajalla käymisestä seurannut aikaansaavuuden tunne oli lisännyt hänen uskoaan siihen, että hän voisi tulevaisuudessa saada töitä. Toiveikkuuden kokemus saattoi myös liittyä yleisemmällä tasolla arkeen ja siihen, että kädentaitopaja tarjoaa mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuden tavata muita ihmisiä:

Mulla tulee siit [toiveikkuudesta] ainakin olo, että mä sain tietää, et oi hyvä, täältä löytyy joku semmonen paikka, missä mä voin käydä. Ku mulle on kaikist tärkeintä se, että mä löydän itselleni joku paikka, missä saan tehdä niinku käsityötä ja jutella ihmisten kanssa ja nähdä vähän eri paikkoja, eri maisemaa ja muit ihmisiä. Et ei oo koko ajan kotona, että vaikka kotonakin mä saan aikaan mutta enemmän mä viihdyn sillai et mä pääsen muualle.

Toiveikkuuteen liittyen haastattelussa kartoitettiin haastateltavien mielipiteitä siitä, miten kädentaitopajojen ohjaajat voisivat parhaiten edistää pajalaisten toiveikkuuden kokemuksia. Haastateltavista osa toivoi neuvomista ja informaatiota sen suhteen, mihin kaikkialle kädentaitopajalta on mahdollista jatkaa. Oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö, kuten mahdollisuus suorittaa tutkinnon osia, lisäsi joidenkin vastaajien mielestä toiveikkuutta. Myös ryhmätoiminta nostettiin mahdolliseksi toiveikkuuden lisääjäksi. Eräältä haastateltavalta tuli myös ehdotus sen suhteen, että toiminnasta saatava todistus voisi olla mukava tulevaisuuden varalle. Lisäksi toiveikkuutta edistävinä seikkoina mainittiin muun muassa ohjaajan antamat kehu sekä mahdollisuus hyödyntää omia ideoitaan kädentaitopajalla.

Teemahaastattelussa kartoitettiin toiveikkuuden lisäksi myös haastateltavien toiveita tulevaisuudelle. Moni haastateltavista toivoi tulevaisuudeltaan tavallisia asi-

oita, kuten terveyttä sekä hyvinvointia itselleen ja läheisilleen. Puolella haastateltavista oli myös koulutukseen tai työelämään kytkeytyviä haaveita, liittyen esimerkiksi koulutuksen käymiseen. Osalla haastateltavista tulevaisuuden toiveet liittyivät spesifimmin kädentaitoihin: toiveissa oli löytää kädentaitoiheinen työ- tai opiskelupaikka, jossa pääsisi hyödyntämään omia vahvuuksiaan.

Tulevaisuuden toiveisiin liittyen selvitettiin, kokivatko haastateltavat Kanavassa käymisen vaikuttaneen heidän ajatuksiinsa tulevaisuudesta. Haastateltavista osalla oli myönteisiä kokemuksia tästä. Kanavassa käyminen oli selkeyttänyt omaa tulevaisuuden suunnittelua esimerkiksi sen vuoksi, että siellä on mahdollista saada palveluohjausta ja tukea tulevaisuuden polkujen miettimiseen. Eräs haastateltava myös kuvasi Kanavassa käymisen vaikuttaneen niin energiaa lisäävästi itseensä, että hänellä oli pitkästä aikaa voimavaroja oman tulevaisuutensa suunnitteluun.

Kaikilla haastateltavista ei kuitenkaan ollut koulutukseen tai työelämään paluuseen liittyviä päämääriä, vaan haaveissa saattoi olla toive esimerkiksi eläkkeelle pääsystä. Tämän lisäksi koulutuksen tai työelämän miettiminen saattoi tuntua kaukaiselta siitä syystä, että tulevaisuuden miettiminen ylipäätään oli ollut itselle aina hankalaa.

Haastateltavilta kysyttiin myös tähän liittyen, millä tavoin ohjaajat voisivat heidän mielestään parhaiten tukea tulevaisuuteen suuntautumista osana kädentaitopajojen toimintaa. Hyvä ja innostava ilmapiiri nähtiin oleellisena seikkana tässäkin asiassa. Aineistosta nousi esiin myös yksilöllisen tuen tärkeys, joka voisi lähteä liikkeelle esimerkiksi asiakkaan tilannetta ja toiveita kartoittavasta alkukartoituksesta. Eräs haastateltava nosti esiin tulevaisuuden puheeksi ottamisen tärkeyden sekä toiveen siitä, että ohjaajat voisivat tarvittaessa niin sanotusti kädestä pitäen lähteä kaveriksi tutustumiskäynneille eri oppilaitoksiin. Myös neuvonta etuusasioissa koettiin tärkeänä, sillä tulevaisuuden suunnittelu nähtiin helpompana silloin, kun tietää talousasioiden olevan kunnossa.

Aineistosta nousi esiin tulevaisuuteen suuntautumista edistävänä seikkana se, että on tärkeää tiedottaa asiakkaita erilaisista koulutusmahdollisuuksista sekä vapaista työpaikoista. Eräs haastateltava kuvaili, että heidän kädentaitopajallaan

tätä oli toteutettu erillisen aiheeseen liittyvän kansion avulla. Myös oppilaitoksiin liittyvät yhteistyökuviot, kuten tutkinnon osien suorittamisen mahdollisuus, tuotiin esiin tässäkin kohtaa. Lisäksi eräs haastatelluista toivoi ohjaajilta konkreettisia esimerkkejä siitä, minne kaikkialle kädentaitopajalta on mahdollista jatkaa, ja minne aiemmat asiakkaat ovat jatkaneet. Hän kuvaili tuntemuksiaan ja toivetta tuesta seuraavanlaisesti:

Esimerkiks mä en tiedä yhtään mitä mä teen tän jälkeen... [- -] Että meenkö mä kouluun, meenkö mä töihin vaan suoraan johonkin, meenkö mä vaan kotiin istumaan vai... Niin se että ois jotain vähän niinku vaihtoehtoja, koska enhän mä voi tietää mun mahdollisuuksia välttämättä kaikkia. Että olis niinku joku ulkopuolisen silmä siihen, että mitä mahollisuuksia on.

Yksilöllisen tuen lisäksi niin ikään tulevaisuuteen suuntautumista voidaan lähestyä myös yhteisöllisestä näkökulmasta käsin. Aineistosta nousi esiin Kanavassa toiminut Voimavararyhmä, jossa nähtiin potentiaalia tulevaisuuteen suuntautumisen edistäjänä. Eräs haastateltavista pohti myös sitä, että ohjaajat voivat osaltaan edistää tulevaisuuteen suuntautumista rohkaisemalla pajalaisia keskustelemaan aiheesta keskenään: joskus parasta kannustusta ja niin sanottua vertaisnäkökulmaa tarjoavat parhaiten toiset kädentaitopajan asiakkaat.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Luovien kädentaitomenetelmien yhteys voimaantumiseen

Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimuskysymys pyrki ottamaan selvää siitä, millaisia yhteyksiä luovien kädentaitomenetelmien hyödyntämisellä on työpajatoiminnan asiakkaan voimaantumiseen. Yhteyksiä pyrittiin selvittämään voimaantumisen osaprosesseihin liittyvien käsitteiden kautta, mutta teoriaohjaavan analyysin mukaisesti tutkimuksessa pysyttiin avoimena myös aineistosta itsestään esiin tulleille seikoille. Näiltä osin tutkimustulokset viittaavat siihen, että kädentaitojen harjoittamisella (tai kädentaitopajalla käymisellä) on kytköksiä voimaantumisen osaprosesseihin sekä yleisemmin lisääntyneeseen hyvinvointiin sekä myönteisiin kokemuksiin.

Opinnäytetyössä tehty tutkimus vahvisti käsitystä siitä, että kädentaitomenetelmien harjoittaminen voi aikaansaada tekijässä myönteisiä tunteita sekä erilaisia psyykkistä hyvinvointia lisääviä vaikutuksia, kuten lisääntynyttä iloa ja energiaa. Käsityöt saattavat toimia esimerkiksi niin sanottuna henkireikänä, rauhoittumisen välineenä tai keinona purkaa omia tunteita. Parhaimmillaan kädentaitojen aikaansaamat positiiviset vaikutukset voivat säteillä myös muuhun elämään, esimerkiksi jaksamista lisäävästi tai itsetuntoa parantaen. Haastateltujen kokemusten pohjalta voidaan tulkita, että kädentaitojen tekemiseen liittyy yleisesti ottaen heidän kohdallaan positiivista latausta, jota Siitosen mukaan voidaan pitää oleellisena osana voimaantumisen prosessia (Siitonen 1999, 152-153). Kädentaitojen aikaansaamat positiiviset tunnekokemukset voidaan nähdä merkityksellisiksi myös työpajatoiminnan itsensä näkökulmasta, sillä niiden voidaan olettaa lisäävän asiakkaiden motivoitumista sekä sitoutumista työpajatoimintaan.

Haastateltavat kuvasivat kädentaitojen tuoneen heille uusia taitoja ja kykyjä, mikä sopii osaltaan työpajatoiminnassakin asetettuihin tavoitteisiin, kuten tekemällä oppimiseen (Into Ry, n.d). Asioiden tekemisen myötä haastateltavat olivat kokeneet myös erilaisia onnistumisen kokemuksia. Siitonen tuo väitöskirjassaan esiin onnistumisen kokemusten tärkeyden – ne ovat hänen mukaansa hyvin arvokkaita voimaantumisen näkökulmasta (Siitonen 1999, 154-156). Tutkimusaineiston

pohjalta selvisi, että kädentaitojen aikaansaamat onnistumisen kokemukset voivat vaikuttaa myönteisesti myös esimerkiksi minäpystyvyyden tunteeseen.

Onnistumisen kokemusten lisäksi käsitöitä tehdessä joutuu vääjäämättä kohtaamaan myös vastoinkäymisiä sekä epäonnistumisia. Epäonnistumiset eivät kuitenkaan ole pelkästään negatiivinen asia, sillä haastateltavat kuvailivat oppineensa niiden myötä erilaisia uusia asioita, kuten sinnikkyyttä tai lisääntyntä lempeyttä itseä kohtaan. Sitä, että epäonnistumisista kyetään oppimaan uutta, voidaan Siitosen (1999) mukaan pitää ihanteellisena ja turvalliseen sekä avoimeen ilmapiiriin kytkeytyvänä seikkana (Siitonen 1999, 154).

Mielenkiintoisena asiana tutkimusaineistossa nousi esiin onnistumisten ja epäonnistumisten mahdollisesti vahvakin kytkös toisiinsa: palkitsevinta onnistumista saattoi olla aluksi epäonnistuneen käsityöprosessin loppuun saattaminen. Tämän kaltaisilla onnistumisen kokemuksilla saattoi myös olla myönteistä vaikutusta asiakkaan käsityksiin omasta aikaansaavuudesta, mikä taas kytkeytyy Siitosen voimaantumisteorian osaprosesseissa tehokkuususkomusten käsitteeseen (Siitonen 1999, 139-141). Sekä onnistumisen että epäonnistumisen kokemusten harjoittelu sekä omaan tehokkuuteen liittyvien uskomusten ja käsitysten kehittyminen voidaan nähdä tärkeinä asioina myös työelämään tai koulutukseen suuntautumisen näkökulmasta.

Opinnäytetyössä saadut tutkimustulokset viittaavat vahvasti siihen, että käsitöiden tekemisestä voidaan löytää itseluottamusta, itsearvostusta ja itsetuntoa parantavia vaikutuksia. Voimaantumisteoriassa nämä kolme seikkaa nähdään voimaantumisen suhteen tärkeinä tekijöinä, ja ne ovat lähtöisin juuri aiemmin puheena olleista onnistumisen kokemuksista (Siitonen 1999, 136-139). Haastateltavien kuvailuissa itseluottamuksen, itsearvostuksen ja itsetunnon lisääntyminen olikin usein kytköksissä juuri oman työnsä tulosten näkemiseen tai kokemuksiin tietynlaisesta itsensä ylittämisestä. Opinnäytetyön tutkimustulosten valossa tällä käsitöiden teosta seuranneella itseluottamuksen ja itsetunnon parantumisella saattaa olla hyvinvoinnillista vaikutusta myös muuhun elämään, esimerkiksi kohonneen mielialan tai helpommaksi käyneiden vuorovaikutustilanteiden kautta.

Lisääntyneen itseluottamuksen ja sen aikaansaamien muiden vaikutusten voidaan myös tulkita olevan myönteisiä seikkoja niin asiakkaiden kuntoutumisen kuin tulevaisuuden ja työllistymisen kannalta.

Kun pohditaan voimaantumisen ja kädentaitomenetelmien välistä yhteyttä työpa-jatoiminnan asiakkailla, ei voida ohittaa kädentaitopajan luoman kontekstin vaikutusta voimaantumisen edistämisen potentiaalisena mahdollistajana. Voimaantumisteoriassa korostetaan, että voimaantuminen on ihmisen henkilökohtainen prosessi, mutta sillä on myös sosiaalinen ulottuvuus, ja se voi olla tietyissä ympäristöissä todennäköisempää kuin toisissa (Siitonen 1999, 93). Opinnäytetyön tutkimustulosten pohjalta vaikuttaa siltä, että tässä tutkimuksessa mukana olleen kädentaitopajan yhteisöön liittyy useita voimaantumisen kannalta tärkeitä myönteisiä piirteitä. Näihin palataan tarkemmin myöhemmin luvussa 7.2. tutkimuskysymykseen kaksi liittyen. Tästä huolimatta voidaan jo tässä kohtaa todeta, että kädentaitojen ja voimaantumisen välisiä yhteyksiä voidaan kontekstin osalta löytää muun muassa hyvästä ja turvallisesta yhteisöstä, joka nousi usein esiin haastateltavien kertomuksissa. Tutkimustuloksissa korostui tutkitun kädentaitopajan myönteinen ilmapiiri, jossa toimimiseen kuului oleellisena tapana esimerkiksi toisten tukeminen ja kannustaminen. Käsitöiden tekeminen kädentaitopajalla voi tarjota asiakkailleen myös mahdollisuuden yhdessä työskentelyyn sekä yhteisöön kuulumiseen, joka voi pitää sisällään vertaistukea tai ystävystymistä. Työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden kohdalla yksinäisyys on tutkimustulosten valossa muuta väestöä yleisempää (Saikku ym. 2014, 130; Leeman ym. 2018, 43), joten näillä seikoilla voidaan ilman muuta tulkita olevan hyvinvointia ja kenties voimaantumistakin edistäviä vaikutuksia.

Teemahaastattelujen eräs kädentaitojen ja voimaantumisen välisiä yhteyksiä kartoittava osio koski kädentaitopajan asiakkaiden ajatuksia omasta tulevaisuudesta. Voimaantumisteorian mukaan omia tulevaisuuden unelmia ja päämääriä kohti pyrkiminen on voimaantumisen kannalta erittäin merkittävää (Siitonen 1999, 119). Monille työpa-jatoiminnan asiakkaista omien päämäärien pohtiminen voi olla jokseenkin vaikeaa, ja mahdollisesti tämä voi olla osasyynä sille, että he ovat päätyneet esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiksi. Aineistosta kuitenkin nousi esiin se, että kädentaitopajalla käymisellä voi olla myönteistä vaikutusta

oman tulevaisuuden pohdinnan ja suunnittelun suhteen, eli tältä kantilta kädentaitopajalla käymisen ja voimaantumisen väliltä voidaan löytää jollain tapaa potentiaalinen yhteys. Omien tulevaisuuden työ- ja koulutuspolkujen kirkastaminen kuuluu keskeisesti myös työpajatoiminnan sisältöihin (Into Ry n.d). Lisäksi kädentaitopajalla käyminen ja käsitöiden tekeminen voivat myös lisätä asiakkaiden toiveikkuuden kokemuksia, millä voi olla tärkeä vaikutus niin tulevaisuuden pohdinnan kuin yleisemmin koko voimaantumisen näkökulmasta. Nämä seikat eivät kuitenkaan ole yhteydessä ainoastaan kädentaitoihin, vaan työpajatoiminnassa toimimiseen ylipäätään.

8.2 Voimaantumista tukevat tekijät ja niiden edistäminen työpajatoiminnassa

Opinnäytetyön toinen tutkimuskysymys sisälsi kaksi osaa. Ensinnäkin siinä haluttiin tarkemmin selvittää, mitkä tekijät kädentaitomenetelmien hyödyntämisessä tukevat asiakkaan voimaantumisen mahdollisuutta. Toiseksi haluttiin saada selville, miten näitä seikkoja voitaisiin edistää osana työpajatoimintaa. Tutkimustulosten pohjalta selvisi useita erilaisia näkökulmia molempiin tutkimuskysymyksiin.

Kädentaitopajan kontekstin suhteen aineistosta nousi vahvasti esiin siellä vallitseva myönteinen ja kannustava ilmapiiri, jossa asiakkaiden oli suurilta osin helppoa tuntea olonsa tervetulleeksi ja kotoiseksi. Tämän voidaan tulkita toimivan perustana kaikelle muulle voimaantumisen mahdollisuudelle työpajan tarjoamassa ympäristössä. Voimaantumisteorian mukaan se, että ilmapiiri on turvallinen, rohkeaseva ja toisia on tukeva, näyttää olevan läheisesti kytköksissä voimaantumiseen (Siitonen 1999, 145-148). Tutkimusaineistosta nousi muun muassa esiin, että voimaantumisen mahdollistavan ilmapiirin suhteen on tärkeää, että ohjaajat toimivat myönteisellä mielialalla, kannustaen, mielenkiintoa osoittaen ja myös riittävästi perehdyttäen.

Toisena tärkeänä voimaantumisen mahdollisuutta edistävänä seikkana aineistosta nousi esiin kädentaitopajan yhteisöllisyys, sisältäen muun muassa yhdessä työskentelyn ja vertaistuen mahdollisuuden. Yhteisöllä voitiin nähdä olevan po-

tentiaalia myös asiakkaan itseluottamuksen lisääntymisen kannalta. Opinnäytetyötutkimuksessa saadut tulokset vahvistavat osaltaan sitä ajatusta, että yhteisölliseen toimintaan satsaaminen on kannattavaa ja että voimaantumisen näkökulmasta asiakkaita kannattaa kannustaa esimerkiksi toisiinsa tutustumiseen, yhdessä työskentelyyn ja mahdollisesti myös vertaisohjaajuuteen. Yhteisöllisyyteen kannustamista ja siihen satsaamista voidaan pitää myös merkityksellisinä askeleina kohti laajempaakin osallisuuden kokemusta. Osallisuus on monitulkintainen käsite, mutta se voidaan nähdä esimerkiksi osallistumisena ja sitä kautta vaikuttamisena, jonnekin kuulumisena, yhteisyytenä, mukaan ottamisena sekä liittymisenä (Isola, Kaartinen, Leeman, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3). Osallisuuden voidaan katsoa lähtevän liikkeelle yksilötasolta, osallisuudesta omaan elämään. Lisäksi osallisuutta voidaan kokea yhteisötasolla tai laajempaan osallisuutena yhteisestä hyvästä. (THL 2021.)

Yhdeksi tärkeäksi seikaksi voimaantumisen edistämisen kannalta kädentaitopajan kontekstissa voidaan tulosten pohjalta nähdä riittävä vapaus ja toimintavapaus, joka omalta osaltaan kytkeytyy myös edellisessä kappaleessa mainittuun ajatukseen omaan elämään liittyvästä osallisuudesta. Siitosen väitöskirjatutkimuksessa todettiin, että vapaudella on erittäin merkityksellinen yhteys ihmisen voimaantumiseen, ja sisäisen voimantunteen rakentumiseksi on tärkeää, että ihminen saa tehdä valintoja ja itsenäisiä päätöksiä (Siitonen 1999, 124). Lähtökohteisesti tähän ajatukseen liittyy ainakin kuntouttavan työtoiminnan näkökulmasta problematiikkaa, sillä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen ei ole asiakkaalle vapaaehtoista. Tästä huolimatta työpajakontekstin sisällä on kuitenkin mahdollista pyrkiä sellaisiin toimintamalleihin, joissa asiakkaiden toimintavapaus ja vapaus tehdä itsenäisiä päätöksiä huomioidaan mahdollisimman hyvin. Opinnäytetyötutkimuksessa selvisi tätä asiaa puoltavia seikkoja, sillä riittävä toimintavapaus nähtiin tärkeänä esimerkiksi mielekkyyden, motivaation ja oma-aloitteisuuden lisääntymisen kannalta.

Toimintavapautta voimaantumisen osatekijänä voidaan pyrkiä edistämään pajatoiminnassa esimerkiksi siten, että kannustetaan asiakkaita mielipiteiden ilmaisuun, päätösten tekemiseen sekä osallistumiseen esimerkiksi tuotteiden ideointiin ja suunnitteluun. Oleellista on, että asioita ei tehdä ylhäältä päin, vaan yh-

dessä asiakkaiden kanssa sekä heitä kannustaen, heidän toimijuuttaan ja subjektiivuttaan edistäen. Toimijuuden edistämällä tarkoitetaan sitä, että tuetaan ja mahdollistetaan yksilöiden ja yhteisöjen kykyä tehdä omaa toimintaansa koskevia päätöksiä sen sijaan, että ne tehdään puolesta tai ulkoisesti määriteltynä (Tieteen termipankki, 2015). Subjektuuden käsite puolestaan taas kytkeytyy vahvasti sosiaalipedagogiikkaan sekä ajatukseen siitä, että ihminen voi kasvaa ”sisältä päin ohjautuvaksi subjektiksi, joka kykenee tekemään aidoista tarpeistaan kumpuavia valintoja” (DalMaso & Kuomanen 2008, 35). Käsitteen subjektiivuus vastaakohtana voidaan nähdä objektiivuus - tällöin ihminen ei toimi aktiivisena osallistuen, vaikuttaen, kyseenalaistaen ja päätöksiä tehden, vaan passiivisesti olosuhteisiin sopeutuen (Hannula 2000, 47).

Voimaantumisteorian mukaan myös aidoissa todellisen elämän ympäristöissä saaduilla kokemuksilla ja elämyksillä on yhteys voimaantumiseen. Tätä lähestytään kyseisessä teoriassa autenttisuuden käsitteen kautta. (Siitonen 1999, 149-150). Käsitteen haastavuuden vuoksi sitä ei valittu teemahaastatteluun teemaksi, mutta tästä huolimatta aineistosta itsestään nousi kytkös autenttisuuden kokemukseen mahdollisesti voimaantumista edistävinä osatekijänä. Haastateltavien mieliin oli painunut muun muassa kokemus Suomen Kädentaidot -messuille osallistumisesta ja myös kädentaitopajalla valmistettujen tuotteiden myyntitulosten kuuleminen koettiin innostusta sekä itsetuntoa lisäävänä seikkana. Autenttisten kokemusten ja elämysten tarjoaminen voidaan siis nähdä asiakkaan voimaantumisen mahdollisuutta tukevana tekijänä. Kädentaitopajan kontekstissa autenttisuuden edistämiseen voidaan löytää erilaisia keinoja, kuten osallistumista pajan ulkopuolisiin kädentaitotapahtumiin sekä asiakkaiden ottamista osallisiksi tuotteiden myyntiprosesseihin. Ihanteellisinta on, jos näitä keinoja lähdetäisiin tarkastelemaan ja etsimään yhdessä asiakkaiden kanssa.

Vahvaksi voimaantumisen mahdollisuutta edistäväksi seikaksi kädentaitopajalla voidaan aineiston pohjalta tulkita innostuneisuus ja sitä ruokkiva ilmapiiri. Tässä kohtaa ohjaajien toiminnalla voidaan nähdä olevan suuri merkitys, ja ohjaaja voi-kin edistää innostumista omalla toiminnallaan ja asenteellaan. Kannustaminen, rohkaisu, ohjattavien arvostaminen sekä yleinen innostus käsityömaailman pariin nähtiin tutkimuksessa innostusta edistävinä asioina. Aineistosta nousi esiin myös mielekkäiden ja riittävän vaihtelevien töiden merkitys. Myös tämän edistämiseksi

olisi tärkeää ottaa asiakkaita mukaan ideointi- ja suunnitteluprosesseihin sekä mielipiteitään kertomaan. Voimaantumista edistävien piirteiden lisäksi näin toimimalla vahvistetaan toiminnan asiakaslähtöisyyttä sekä aiemmin mainittuja osallisuutta, toimijuutta sekä subjektiutta.

Uusien taitojen ja kykyjen oppiminen ja sitä kautta onnistumisen kokemusten saaminen nousi tulosten pohjalta seikaksi, jolla voi olla asiakkaan voimaantumisen vahvistumisen kannalta tärkeä merkitys. Kädentaitopajalla saadut onnistumisen kokemukset voivat vaikuttaa myönteisesti ohjattavan itsetuntoon, ja tästä syystä onkin tärkeää tarjota asiakkaille mahdollisuuksia onnistumisiin. On hyvin mahdollista, että työpajatoimintaan tulevalle ihmisellä saattaa olla erinäisten hyvinvoinnin vajeiden (ks. Luku 3.2) lisäksi taustallaan erilaisia epäonnistumisia sekä omaan elämään liittyviä vastoinkäymisiä. Tämän vuoksi niille vastapainoa antavat onnistumisten kokemukset ovat erityisen tärkeitä, eikä niiden merkitystä voi korostaa liikaa. Onnistumisen kokemusten saaminen on myös tärkeää siitä syystä, että ne voivat rohkaista asiakasta eteenpäin omassa elämässään. Työpajatoiminnan yhtenä pyrkimyksenä on lisätä asiakkaiden arjenhallintaa (Into Ry, n.d), ja juuri asioissa onnistuminen voi tarjota toivon lisäksi vahvistusta tunteelle siitä, että asioita voi hallita ja niissä voi päästä eteenpäin. Onnistumisen kokemusten sekä hallinnan tunteen lisääntymisen myötä myös työpajatoiminnan tavoitteena olevien työ- ja koulutusvalmiuksien saavuttaminen voi helpottua.

Aineiston pohjalta vaikuttaa siltä, että onnistumisen kokemuksia kädentaitojen parissa edistääkseen ohjaajan on oleellista kannustaa ohjattavaa toisinaan uusien kokemusten ja itselle vieraalta tuntuvien töiden ja tekniikoiden pariin, pois mukavuusrajoilta. Tärkeää toiminnassa kokonaisuudessaan on, että ilmapiiri on myönteinen, ja myös epäonnistumiset sallitaan onnistumisten rinnalle luonnollisesti kuuluvina oppimisen mahdollisuuksina.

Työpajatoiminnassa keskeisenä pyrkimyksenä on parantaa pajatoiminnan asiakkaan valmiuksia työhön tai koulutukseen osallistumiseen (Into ry, n.d.). Omia päämääriä kohti pyrkiminen on myös merkittävä osa voimaantumisen kokonaisuutta (Siitonen 1999, 119.) Tutkimuksessa selvisi, että kädentaitopajalla käyminen voi itsessään olla niin tulevaisuuteen suuntautumista edistävä tekijä, eli siten

sen voidaan tulkita tukevan asiakkaan voimaantumisen mahdollisuutta. Tutkimuksessa saadun tiedon perusteella tulevaisuuteen suuntautumista ja sitä kautta voimaantumista voidaan pyrkiä edistämään esimerkiksi yksilöllisellä tuella, oppilaitosyhteistyöllä, työpaikoista tiedottamalla ja tulevaisuutta puheeksi ottamalla. Kuten aiemmin on todettu, oli tulevaisuuden päämäärien, kuten työllistymisen pohtiminen kuitenkin usealle haastateltavista jossain määrin vaikeaa. Tutkimustiedon valossa on aiemminkin saatu selville, että on hyvin yleistä, ettei työpajatoiminnan asiakkailla ole suunnitelmia pajajakson jälkeiselle ajalle (Karjalainen & Karjalainen 2010, 69).

Tulevaisuuteen suuntautumiseen liittyen nousi aineistosta kuitenkin vahvana emootioiden kategoriaan kuuluva toiveikkuus, jonka voidaan tulkita olevan merkityksellisessä yhteydessä omien päämäärien pohtimiseen. Kädentaitopajalla käyminen saattoi olla toiveikkuutta lisäävä seikka, ja täten kytköksissä voimaantumisen mahdollisuuteen sekä potentiaaliin myönteisiin ajatuksiin omasta tulevaisuudesta. Toiveikkuuden edistämiseksi mainitut seikat olivat haastateltavien mielestä pitkälti samoja, kuin tulevaisuuteen suuntautumista edistävät asiat. Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin ajatella, että vaikka tulevaisuuteen suuntautumiseen ei riittäisi voimavaroja tai keinoja, on toiveikkuuden ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen kaikesta huolimatta hyvin tärkeää.

8.3 Yhteenveto

Kädentaitomenetelmien hyödyntämisen ja voimaantumisen välisen yhteyden suhteen voidaan yhteenvetona todeta, että luovista kädentaitomenetelmistä voidaan löytää osatekijöitä, jotka ovat yhteydessä voimaantumiseen. Kädentaitomenetelmien harjoittaminen kädentaitopajan kontekstissa tarjoaa mahdollisuuden yhteisöllisyyteen sekä yhdessä toimimiseen, millä voi olla positiivista vaikutusta asiakkaan elämään. Käsitöiden tekeminen voi aikaansaada myönteisesti psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tunteita ja kokemuksia, jotka parhaimmillaan säteilevät myös muuhun elämään. Käsitöet tarjoavat mahdollisuuden oppia uutta sekä kokea onnistumisen kokemuksia, ja niillä on opinnäytetyötutkimuksen pohjalta myös itseluottamusta ja itsetuntoa kohottavia vaikutuksia. Käsitöiden teke-

minen ja kädentaitopajalla käyminen voivat myös vaikuttaa myönteisesti työpajatoiminnan asiakkaan ajatuksiin omasta tulevaisuudesta. Kokonaisuudessaan kädentaitomenetelmien ja voimaantumisen välisten myönteisten yhteyksien voidaan nähdä monilta osin edistävän myös työpajatoiminnan tavoitteita sekä mahdollisesti myös asiakkaan suuntautumista työelämään tai koulutukseen.

Voimaantumista kädentaitopajalla edistävien seikkojen suhteen voidaan kiteyttää, että voimaantumisen vahvistumista tukevia tekijöitä kädentaitoihin painottuvassa työpajatoiminnassa ovat esimerkiksi hyvä ja innostava ilmapiiri, kannustavat ja ammattitaitoiset ohjaajat, yhteisöllisyys sekä riittävä toimintavapaus ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Kädentaitopajalla tehtävien töiden tulisi olla mielekkäitä ja niiden tulisi tarjota mahdollisuus onnistumisen, epäonnistumisen ja sitä kautta myös oppimisen kokemuksiin. Autenttisissa tilanteissa tapahtuvat oppimiskokemukset voidaan nähdä voimaantumista edistävänä asiana, ja lisäksi tärkeää on myös toiveikas ja tulevaisuuden pohtimiseen myönteisesti kannustava ilmapiiri.

Näitä edellä mainittuja seikkoja voidaan edistää monin tavoin. Tutkimuksen pohjalta tärkeäksi asiaksi nousee ohjaajan kannustava ja rohkaiseva asenne, pitäen sisällään muun muassa myönteisen ilmapiirin luomisen, innostamisen ja oppimaan kannustamisen. Lisäksi tutkimuksen pohjalta tuli esiin, että voimaantumista voidaan pyrkiä edistämään työpajatoiminnassa yhteisöllisyyden tukemisella, onnistumisen kokemuksia ja toimintavapautta tarjoamalla, asiakkaan mielipiteitä kuuntelemalla ja käsitöiden ideointiprosesseihin mukaan ottamalla, autenttisia kokemuksia tarjoamalla sekä tulevaisuuteen suuntautumista tukemalla, toiveikkuuden näkökulmaa unohtamatta.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen anti

Tutkimustulosten pohjalta vaikuttaa siltä, että kädentaitomenetelmiä hyödyntämällä voidaan tukea työpajatoiminnassa olevan asiakkaan voimaantumisen mahdollisuutta. Voimaantumisteorian kehitelleen Juha Siitosen (1999) mukaan voimaantumisen osaprosessien syy-seuraus-suhteita on kuitenkin haastavaa osoittaa, vaikka niiden välisiä merkityssuhteita voidaan pyrkiä pohtimaan teoreettisella tasolla. Oleellista on muistaa, että ihminen voimaantuu aina itse, eikä ulkopuolinen voi tehdä päätöstä siitä, onko toinen ihminen voimaantunut vai ei (Siitonen 1999, 93, 118). Tämän muistaminen onkin siis ensiarvoisen tärkeää myös opinnäytetyötutkimusta ja sen antia pohtiessa. Opinnäytetyöprosessin kokonaisuus antoi kuitenkin vahvoja viitteitä kädentaitomenetelmien myönteisestä yhteydestä työpajatoiminnan asiakkaiden hyvinvointiin. Opinnäytetyöprosessissa saadut tulokset kytkeytyvät osaltaan myös käsitöihin liittyvään aiempaan tutkimustietoon (esim. Collier 2011, Pöllänen 2015a; 2015b).

Opinnäytetyötutkimuksesta esiin noussut tieto oli pitkälti oman hypoteesini mukaista, eli tältä osin tutkimus täytti sille osoitetut odotukset. Keskeisimpinä teemoina esiin nousivat muun muassa kädentaitojen aikaansaamat positiiviset tunnekokemukset sekä käsitöiden kautta saadut onnistumiset, joilla voi olla suurta merkitystä työpajatoiminnan asiakkaiden elämään muun muassa itseluottamuksen ja minäpystyvyyden lisääntymisen muodossa. Positiivisten kokemusten alkulähteenä vaikuttaa usein olevan käsitöiden tekemisestä lähtöisin oleva innostus, jonka aikaansaama positiivinen energia voi vaikuttaa oleellisesti myös asiakkaan muuhun elämään, parhaimmillaan työllistymis- ja koulutushaaveita myöten. Tätä voidaan pitää erittäin merkityksellisenä muistutuksena mielekkään tekemisen ja itsensä toteuttamisen tärkeydestä.

Tutkimuksen antina Sopimusvuoren Kanavan kädentaitopajan toimintaan on ennen kaikkea sen asian vahvistuminen, että kädentaitoyhteisön toiminta on asiakkaille merkityksellistä, mielekäästä ja vaikuttavaa. Opinnäytetyötutkimus myös painautui tarkastelemaan voimaantumisen kannalta tärkeitä osatekijöitä käsitöiden

harjoittamisessa, kirkastaen tällä tavoin seikkoja, jotka asiakkaat kokevat tärkeiksi kädentaitojen voimaannuttavien vaikutusten edistämisen näkökulmasta. Se toi esiin työpajatoiminnan asiakkaiden äänen, tarjoten sitä kautta lisää mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen asiakaslähtöisestä näkökulmasta käsin. Opinnäytetyössä saatu tutkimustieto on mainiosti sovellettavissa myös muiden kädentaitopajojen toimintaan, asiakasryhmästä riippumatta. Lisäksi moni johtopäätöksissä esiin tullut asia on sovellettavissa myös muiden toiminnallisten menetelmien parissa sekä yleisemmin sosiaalialan erilaisissa asiakastöissä.

Työpajatoiminnan kontekstissa kädentaitojen aikaansaamien positiivisten kokemusten voidaan ajatella lisäävän hyvinvointia ja tukevan sitä kautta myös asiakkaan kuntoutumista. Kuntoutuminen taas on tärkeää esimerkiksi työllistymistavoitteiden saavuttamisen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Vaikka kädentaidot harvoin työllistävät ihmistä suoraan, voidaan niiden harjoittamisesta hyvinvoinnin lisääntymisen vuoksi löytää kuitenkin myös työllistymistä välillisesti edesauttavia piirteitä. Kriittisesti voidaan tosin pohtia sitä, missä määrin tällaiset hitaat, subjektiivisesti koetut ja hankalasti mitattavat ilmiöt ovat tehokkuutta korostavassa yhteiskunnassamme arvokkaita ja riittäviä? Erityisesti kuntouttavan työtoiminnan palvelun suhteen ajatuksia herättää myös se, missä määrin siellä on tilaa voimaantumisen edistymisen kaltaisille kokemuksille, jos palvelua tarkastellaan vain ja ainoastaan tuottavuuden kannalta sekä työllisyyspoliittisesta näkökulmasta.

Työllisyyspoliittisen katsantotavan lisäksi kuntouttava työtoiminta voidaan kuitenkin nähdä myös sosiaalipoliittisena toimenpiteenä, joka työllistymistavoitteiden sijasta pyrkii ensisijaisesti parantamaan asiakkaidensa elämäntilannetta. Kuntouttavan työtoiminnan kohdalla on todettu, että nopeita työelämään siirtymisiä tapahtuu palvelussa ylipäätään harvoin. Tästä huolimatta palvelun avulla voidaan auttaa asiakasta ja edistää hänen hyvinvointiaan ja osallisuuttaan, mikä osaltaan luo myös perustaa myöhemmälle työllistymisen mahdollisuudelle. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 69.) Voidaankin ajatella, että kädentaitojen harjoittaminen sosiaalialan työmenetelmänä ei ehkä saa oikeutusta työllisyyspoliittisesta näkökulmasta katsottuna, mutta sosiaalipoliittisesti ajateltuna niiden harjoittamisen voi-

daan nähdä olevan arvokasta, mikäli ne helpottavat asiakkaan tilannetta ja edistävät hänen hyvinvointiaan. Tärkeää on, että asiakas itse kokee kädentaitojen harjoittamisen omasta näkökulmastaan mielekkääksi.

Luovien menetelmien, sisältäen kädentaitomenetelmät, voidaan ajatella tarjoavan tekijälleen erilaisia toiminnallisia, taiteellisia ja elämyksellisiä kokemuksia. Ne voivat omalla tavallaan irrottaa ihmisen arkipäivän ajattelun kahleista ja tarjota siten uusia näkökulmia omaan elämään ja siinä oleviin haasteisiin. Niiden aikaansaamia tuloksia ei ehkä pystytä mittaamaan yhteiskuntamme arvostamien tehokkuusmittareiden valossa, mutta yksilön näkökulmasta niillä voi olla suuri merkitys. Opinnäytetyön tekijänä pidänkin tärkeänä sitä, että halukkaille työpajatoiminnan asiakkaille tarjoutuu myös jatkossa mahdollisuus hyödyntää luovia menetelmiä osana kuntouttavaa pajatoimintaa. Asiakkaat saattavat tarvita monenlaista tukea ja apua elämässään, ja käsityömenetelmien hyödyntämisen voidaan ajatella olevan yksi potentiaalinen työkalu hyvinvoinnin edistämiseksi muiden työmenetelmien rinnalla. Tällainen hyvinvoinnin edistämisen, muun muassa mielekästä tekemistä, onnistumisen kokemuksia ja yhteisöllisyyttä tarjoamalla voi taas toimia tärkeänä pohjana asiakkaan tukemisessa eteenpäin hänen omalla polullaan, mahdollisesti työelämää tai koulutusta kohti.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Pyrin toteuttamaan opinnäytetyöprosessin kokonaisuudessaan mahdollisimman eettisesti sekä luotettavasti. Tähän sisältyi ensinnäkin kunnioittava ja avoin kanssakäyminen niin tutkimukseen osallistujien kuin yhteistyötahon kanssa. Lisäksi pyrin tekemään työtäni huolellisesti aiheisiin paneutuen sekä raportoiden tarkkaan työhön kuuluvat erilaiset vaiheet. Eettistä pohdintaa tein työn jokaisessa vaiheessa, aina tutkimussuunnitelmasta aineiston keräämiseen ja tulosten raportointiin saakka.

Opinnäytetyön lähteinä käytin mahdollisimman monipuolisesti erilaista saatavilla olevaa laadukasta aineistoa, kuten aiheisiin liittyvää kirjallisuutta, tutkimusraportteja sekä artikkeleita. Pyrin prosessin aikana tukeutumaan mahdollisimman ajankohtaiseen ja tuoreeseen tietoon, mieluiten viimeisen kymmenen vuoden ajalta.

Kaikkien aiheiden kohdalla tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, jolloin harkitsin tarkasti, onko lähde luonteeltaan sellainen, että tieto on luotettavasti hyödynnettävissä yhä tänäkin päivänä.

Opinnäytetyötutkimukseen osallistuminen perustui haastateltavien vapaaehtoisuuteen sekä omaan haluun osallistua tekemääni tutkimukseen. Jotta osallistujien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen olisi aidosti mahdollista, on heidän saatava riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä sen toteuttamisesta (Kuula 2006, 61-62). Haastateltaville annettiin monipuolista tietoa opinnäytetyöni tavoitteista ja tarkoituksesta useassa eri vaiheessa, ja lisäksi heiltä kerättiin kirjalliset suostumuslomakkeet. Haastateltavia kannustettiin olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä, mikäli he haluavat työstä lisätietoa tai tulevat toisiin ajatuksiin sen suhteen, etteivät haluakaan osallistua opinnäytetyötutkimukseen.

Opinnäytetyötutkimuksessa pyrittiin varmistamaan luottamuksellisuus sekä suurin mahdollinen anonymiteetti. Täysi anonymiys ei ollut mahdollista, sillä kolleasityöpajaan osallistujat tapasivat toisensa, ja myös minä ja osa Kanavan ohjaajista tiesivät, keitä opinnäytetyötutkimukseen osallistuu. Opinnäytetyötutkimuksessa kuitenkin kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että osallistuminen olisi mahdollisimman luottamuksellista, eikä ketään voida tunnistaa aineiston perusteella. Opinnäytetyössä ei tuotu julki henkilötietoja eikä haastattelutilanteissa kysytty tiedon minimoinnin periaatteen kannalta epäoleellisia tietoja, kuten haastateltavien ikää, sukupuolta tai yksityiselämäänsä kuuluvia asioita. Haastateltaville korostettiin tarkasti sitä, että he itse saavat vapaasti määritellä sen, mistä aiheesta haluavat puhua ja minkä verran. Haastatteluista äänitetyt tallenteet nimettiin anonymisti ja niitä säilytettiin siten, että vain minä pääsin käsiksi haastatteluaineistoon. Niin ääninauhat, tarpeettomat muistiinpanot kuin allekirjoitetut suostumuslomakkeet tuhottiin välittömästi sen jälkeen, kun niille ei ollut enää käyttöä.

Vaikka minulla oli opinnäytetyötutkimuksen aiheeseen liittyen oma tietynlainen hypoteesi, pyrin pitämään huolta mahdollisimman objektiivisesta ja avoimesta tavasta suhtautua erilaisiin aineistosta esiin nouseviin seikkoihin. Tutkijan onkin tärkeää pyrkiä aktiivisesti tiedostamaan omat ajattelumallinsa ja asenteensa, jotta hän voi välttää sitä, etteivät omat uskomukset vaikuta liiaksi tutkimuksessa

saataviin tuloksiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Koska käsityömenetelmät olivat minulle henkilökohtaisesti tärkeä aihe, oli huomion kiinnittäminen tähän ensiarvoisen tärkeää.

Pohdittaessa opinnäytetyön tutkimustulosten luotettavuutta on syytä ottaa huomioon, että opinnäytetyötutkimukseeni osallistui lopulta vain pieni määrä työpajatoiminnan asiakkaita yhdestä työpajatoiminnan yksiköstä. Näin ollen tuloksia ei siis voi luotettavasti yleistää laajemmalle tasolle, vaan aiheesta tarvittaisiin lisää tutkimustietoa laajempaa otantaa apuna käyttäen.

9.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön tutkimusprosessi herätti ajatuksia myös muiden jatkotutkimusehdotusten suhteen. Erityisesti kädentaitojen itsetuntoa, itseluottamusta ja mahdollisesti minäpystyvyyttä lisääviä vaikutuksia ja niiden taustalla olevia vaikuttimia olisi antoisaa tutkia tarkemmin. Tutkimusta olisi mielenkiintoista tehdä myös vertaillen sitä, millainen tilanne on asiakkaan tullessa työpajatoimintaan verrattuna siihen, kun asiakas on ollut kädentaitopajalla esimerkiksi puoli vuotta.

Käsitöiden hyvinvointivaikutusten suhteen olisi mielenkiintoista paneutua myös niin sanotun kokonaisen käsityön hyödyntämiseen ja siitä seuranneisiin vaikutuksiin. Kokonaisella käsityöllä tarkoitetaan sitä, että valmiin ohjeen sijasta käsityötä tekevä yksilö tai ryhmä suorittaa käsityöprosessin alusta loppuun itse, ideoinnista ja suunnitteluprosessista lähtien. Kokonaisen käsityön tekemisen oleellisesti kytkeytyviä asioita ovat muun muassa luovuus, ongelmanratkaisu sekä reflektointi. (Pöllänen & Kröger 2005b, 86-96.) Koska kokonaisen käsityön prosessissa esimerkiksi suunnittelutyötä ei tehdä puolesta, voisi kokonaisen käsityön vaikutusta olla mielenkiintoista tutkia esimerkiksi asiakkaiden toimijuuden lisääntymisen näkökulmasta.

9.4 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyön tekeminen oli antoisa ja opettavainen, mutta erityisesti koronapandemian ajanjaksolla myös haastava ja pitkälinen prosessi. Tutkimussuunnitelmani valmistui tammikuussa 2020, ja tarkoitukseni oli tulevan kevään aikana työstää opinnäytetyötä mahdollisimman pitkälle. Suomeen kuitenkin julistettiin poikkeusolot 16.3.2020 - vain muutamaa päivää aiemmin, kuin minun oli tarkoitus aloittaa opinnäytetyöni empiirinen osuus. Yhteistyötahoni Sopimusvuori Ry:n Kanava joutui luonnollisesti sulkemaan ovensa useaksi kuukaudeksi. Pääsin jatkamaan työni tutkimuksellista osuutta elokuussa 2020, mutta sosionomiopintoihin kuuluvien pitkien harjoittelujaksojen vuoksi työn lopullinen valmistuminen siirtyi keväälle 2021.

Työn osalta keskeisimmäksi haasteeksi ja kompastuskiveksi muotoutui aineiston laajuus. Mikäli ajassa takaisin päin palaaminen olisi mahdollista, olisin ehdottomasti tarkastellut kriittisemmin sitä, millä keinoin tutkimusaihetta on mahdollista rajata. Tutkimusprosessin alun innostus oli vaarassa kostautua, sillä halusin tutkia kädentaitomenetelmien hyvinvoinnillisia vaikutuksia kenties liian laajalta kantilta. Pyrkimys ymmärtää kädentaitojen ja voimaantumisen yhteyttä mahdollisimman laaja-alaisesti oli toki hedelmällistä ja antoisaa, mutta omalla tavallaan myös haasteellista, uuvuttavaakin. Tästä huolimatta koin, että juuri nämä haasteen paikat tarjosivat itselleni suurimmat opit, jotka ovat sovellettavissa monin tavoin niin työelämään kuin muuhunkin elämään. Tutkimussuunnitelman jälkeinen opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan lähes puolentoista vuoden mittainen, ja on myönnettävä, että se oli minulle monin tavoin hyvin kasvattava sekä opettavainen ajanjakso.

Opinnäytetyöprosessi toi minulle rutkasti uutta osaamista. Sen aikana opin paljon uutta opinnäytetyön aihepiireihin, kuten luovien menetelmien hyödyistä kertovaan tutkimustietoon liittyen. Pääsin syventymään voimaantumisen ilmiöön ja koin, että voimaantumisteoriaan tutustuminen tarjosi minulle uudenlaisen näkökulman tarkastella hyvinvoinnin edistämistä sosiaalialan asiakastyössä. Opinnäytetyön käytännön toteutuksessa pääsin harjoittamaan monenlaisia taitoja, kuten vuorovaikutusta ja asiakkaan kohtaamista. Aineiston purku ja litterointi taas

pakottivat opettelemaan kärsivällisyyttä. Analyysin, tulosten kirjoittamisen ja johdopäätöksiin liittyvän pohdinnan myötä opin uutta suurten kokonaisuuksien hahmottamisesta sekä ilmiöiden välisten yhteyksien pohdinnasta. Kokonaisuudessaan prosessi tarjosi opittavaa erityisesti pitkäjänteisyyden sekä itseohjautuvuuden suhteen.

Haluan päättää opinnäytetyöni kiitossanoihin. Haluan kiittää Sopimusvuori Ry:tä ja Kanavan työvalmennusyksikköä hienosta yhteistyöstä ja mahdollisuudesta tutkia kädentaitomenetelmien voimaannuttavia vaikutuksia heidän toimintaympäristössään. Haluan kiittää myös opinnäytetyötäni ohjanneita opettajia, joilta sain näkemyksiä ja kannustusta prosessissa etenemisen suhteen. Lisäksi kiitoksen ansaitsevat ystäväni sekä erityisesti kumppanini Joni, joka jaksoi kärsivällisesti toimia henkisenä tukena sekä kuunnella pohdintojani opinnäytetyöhön liittyvistä kimmuroista.

Kaikkein suurin kiitos prosessissa kuitenkin kuuluu opinnäytetyötutkimukseen osallistuneille ihmisille, jotka toivat rohkeasti esiin kokemuksiaan ja näkemyksiään kädentaitojen harjoittamiseen liittyen. Ilman heidän panostaan opinnäytetyön tekeminen ei olisi ollut mahdollista. Olen hyvin iloinen ja kiitollinen siitä, että sain kuulla heidän ajatuksiaan ja laajentaa sitä kautta myös omaa ymmärrystäni. Eri-tyisen kiitollinen olen siitä, että näiden ihmisten kertomukset antoivat minulle yhä suuremman kipinän paneutua luovien kädentaitomenetelmien hyödyntämiseen sosiaalialalla myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Collier, A. 2011. The Well-Being of Women Who Create With Textiles: Implications for Art Therapy. *Journal of American Art Therapy Association*. Luettu 24.3.2021. https://www.researchgate.net/publication/233291654_The_Well-Being_of_Women_Who_Create_With_Textiles_Implications_for_Art_Therapy

DalMaco, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa: Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Luettu 16.4.2021. http://www.oamk.fi/kirjasto/elektroniset_aineistot/ekirjat/14_puheenvuoroa_sosionomien_AMK_aseasta.pdf

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Hannula, A. 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa – Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 167. Verkkojulkaisu. Luettu 16.4.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/14915381.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Hokkanen, L. 2014. Autetuksi tuleminen: valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto. *Acta Electrocica Universitatis Lapponiensis* 145. Väitöskirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-730-8>

Huhtinen-Hildén, L. & Karjalainen, A L. Luova toiminta siltana itseen, toisiin ja osallisuuteen. Teoksessa Karjalainen A L. (toim.) Luovan toiminnan työtavat – käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, S. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL:n työpaperi 33/2017. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Luettu 16.4.2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135356>

Into Ry. N.d. Työpajatoiminta Suomessa. Luettu 25.3.2021. <https://www.intory.fi/tools/tyopajatoiminta-suomessa/>

Juhila, K. 2018. Aika, paikka & sosiaalityö. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy

Jussila, P. & Lundahl, R. 2011. Lysti-hankkeen lähtökohdat: mitä ovat luovat menetelmät? Teoksessa: Jussila, P. (toim.) Luovaa lystiä – luovat menetelmät osana hoitotyötä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Jyväskylän yliopisto. 2015. Laadullinen tutkimus. Luettu 23.3.2021. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Järvi, H. 2015. Valtaistavan sosiaalityön käsite ja käytännöt – ”Mikä työssäni nyt niin valtaisti ja ketä?” Teoksessa: Toikko, T. (toim.) Sosiaalityön menetelmien jäljillä. Seinäjoki: Anja Mäntylän rahasto

Kaleva. 26.12.2020. Korona käynnisti käsityöbuumin – muhkupipo ja islantilainen neule ovat tämän vuoden neulehittejä. Artikkelin päivitetty 29.12.2020. Luettu 26.3.2021. <https://www.kaleva.fi/korona-kaynnisti-kasityobuumin-muhkupipo-ja-islant/3212703>

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Raportti 38/2010. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus

Kauppinen, T., Saikku, P. & Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisien hyvinvointi 2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 8.2.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085398>

Keskitalo, E. & Karjalainen, V. 2013. Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipoliittikka Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print. Luettu 8.2.2020. <https://www.julkari.fi/handle/10024/104433>

Kortteinen, M. & Tuomikoski, P. 1998. Miten työttömät selviytyvät? Yhteiskuntapolitiikka 63 (1998): 1. Stakes. Luettu 8.2.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209116396>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino

Laitinen, L. 2017. Taide, taiteellinen toiminta ja mielenterveys. Teoksessa: Lehtikoinen, K. & Vanhanen, E. (toim.) Taide ja hyvinvointi – katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. ArtsEqual. Luettu 25.3.2020. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=4

Leeman, L., Isola, A-M., Kukkonen, M., Puromäki, H., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2018. Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi – kyselytutkimuksen tuloksia. THL:n Työpaperi 17/2018. Luettu 7.2.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136551/URN_ISBN_978-952-343-119-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Luettu 25.3.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75612/OPM1.pdf?sequence=>

Mahlakaarto, S. 2010. Voimaantuminen identiteettityönä – vahvaksi työssä? Teoksessa: Collin, K., Paloniemi, S., Rasku-Puttonen H. & Tynjälä, P. (toim.) Luojuuus, oppiminen ja asiantuntijuus. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mäntyneva, P. & Hiilamo, H. 2018. Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa – etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018):1. Luettu 1.3.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802143412>

Mukkila, S., Ilmakunnas, I., Moisio, P. & Saikkonen, P. 2017. Perusturvan riittävyys ja köyhyys. Tutkimuksesta tiiviisti 31/2017 - Suomen sosiaalinen tila 4/2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 7.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-938-5>

MTV3 Uutiset. 4.12.2020. Näitä suomalaiset ovat korona-aikaan harrastaneet: kuntoilua, käsitöitä ja pelejä – Marttaliitto kertoo, minkälaisia neulomuksia syntyy eniten. Luettu 26.3.2021. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/naita-suomalaiset-ovat-korona-aikana-harrastaneet-kuntoilua-kasitoita-ja-peleja-marttaliitto-kertoo-minkalaisia-neulomuksia-syntyy-eniten/8002148#gs.x6dqoe>

Pöllänen, S. 2007. Käsityö terapiana ja terapeuttisena toimintana. Teoksessa: Niikko, A., Pellikka, S. & Savolainen, E. (toim.) *Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä – Kirjoituksia kuninkaankartanonmäeltä*. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.

Pöllänen, S. 2012. Käsityö ja psyykinen hyvinvointi käsityön tutkimuskentässä. *AMK-lehti* 1/2012. Luettu 24.3.2021. https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2012-1/1363-2825-1-CE.pdf

Pöllänen, S. 2015a. Elements of Crafts that Enhance Well-being – Textile Craft Makers' Descriptions of their Leisure Activity. *Journal of Leisure Research*. Luettu 23.3.2021. https://www.researchgate.net/publication/271200349_Elements_of_Crafts_that_Enhance_Well-Being_Textile_Craft_Makers%27_Descriptions_of_Their_Leisure_Activity

Pöllänen, S. 2015b. Crafts as Leisure-based Coping: Craft Makers' Descriptions of their Stress-reducing activity. *Occupational Therapy in Mental Health*. Luettu

23.3.2021. https://www.researchgate.net/publication/279183581_Crafts_as_Leisure-Based_Coping_Craft_Makers%27_Descriptions_of_Their_Stress-Reducing_Activity

Pöllänen, S. & Kröger, T. 2005a. Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön. Teoksessa: Enkerberg, J., Savolainen, E. & Väisänen, P. (toim.) Tutkiva opettajankoulutus – taitava opettaja. Luettu 20.12.2019. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope>

Pöllänen, S. & Kröger, T. 2005b. Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmamaailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa: Kaukinen, L. & Collanius, M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia – puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Akatiimi Oy.

Puromäki, H., Kuusio, H., Tuusa, M. & Karjalainen, J. 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus – Kuntakyselyn tulokset. Työpaperi 47/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 25.3.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – 3.2. Tutkijan asema. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 23.4.2021. https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – 6.3.2. Teema-haastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 30.3.2021. https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saikka, P. & Hannikainen, K. 2019. Työttömien ja työllisten koettu työkyky ja toimeentulo. Teoksessa: Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Luettu 7.2.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-256-7>

Saikka, P., Kestilä, L. & Karvonen, S. 2014. Työttömien ja työllisten koettu hyvinvointi toimintavalmiuksien viitekehyksessä. Teoksessa: Vaarama, M., Karvonen,

S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Luettu 8.2.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-015-3>

Salo-Chydenius, S. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Päihdelinkin tietopankki. Luettu 16.12.2019. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihde-tyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto. Luettu 16.2.2019, 9.3.2020, 18.3.2020, 20.4.2021 & 6.5.2021. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>

Sopimusvuori Ry. N.d. Kanava – Toiminta. Luettu 25.3.2021. <https://www.sopimusvuori.fi/kanava/toiminta/>

Sopimusvuori Ry. N.d. Mikä Kanava on? Luettu 20.12.2019. <https://www.sopimusvuori.fi/kanava/>

Sopimusvuori Ry. N.d. Kätevä. Luettu 20.12.2019. <https://www.sopimusvuori.fi/kanava/kateva/>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Luettu 12.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. N.D. Kuntouttava työtoiminta. Luettu 27.11.2019. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Taitoliitto. 2018. Kolmannes suomalaisista harrastaa käsitöitä säännöllisesti. Luettu 20.12.2019. <https://www.taito.fi/kasitoiden-harrastaminen-suomessa-tutkimus-2018>

THL. 2017. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä. Luettu 30.3.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanto>

THL. 2019a. Aktivointisuunnitelma. Luettu 27.11.2019 ja 14.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/aktivointisuunnitelma>

THL. 2019b. Kuntouttavan työtoiminnan arki. Luettu 27.11.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-arki>

THL. 2019c. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Luettu 16.12.2019. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetelmat

THL. 2019d. Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta. Luettu 16.12.2019. <https://thl.fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/luovat-menetelmat-vahvistavat-osallisuutta>

THL. 2021. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Luettu 16.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Tieteen termipankki. 2015. Toimijuus. Luettu 16.4.2021. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus>

Tilastokeskuksen tilastokoulu. N.d.a. Tilastojen ABC: Työttömyyden käsite ymmärretään usein väärin. Luettu 7.4.2020. https://tilastokoulu.stat.fi/verkko-koulu_v2.xql?page_type=esim&course_id=tkoulu_tlkt&lesson_id=5&subject_id=5&example_id=3

Tilastokeskuksen tilastokoulu. N.d.b Työmarkkinatilastot: Pitkäaikaistyöttömyys. Luettu 20.1.2020. https://tilastokoulu.stat.fi/verkko-koulu_v2.xql?course_id=tkoulu_tmt&lesson_id=5&subject_id=7&page_type=sialto

Tilastokeskus. 2012. Tilastokeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen vertailu. Luettu 7.4.2020. http://tilastokeskus.fi/til/tyti/tyti_2012-11-05_men_002.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010. Taantuma ja työttömyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 57/2010. Edita Publishing Oy / Ab / Ltd.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2020. Koronaviruksen vaikutukset työllisyystilanteeseen. Luettu 7.4.2020. <https://tem.fi/koronaviruksen-vaikutukset-tyollisyystilanteeseen>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2021. Työllisyyskatsaus – helmikuu 2021. Luettu 23.4.2021. <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx#>

YLE Uutiset. 2013. Suomen suosituin harrastus hakee innostusta perinteestä. Luettu 20.12.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-6827348>

YLE Uutiset. 8.11.2016. Miksi käsitöistä tulee hyvä mieli? Tutkimustietoa kaivattaisiin lisää. Luettu 24.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-9270904>

LIITTEET

Liite 1. Kollaasityöpajan ohjaussuunnitelma

Ohjaussuunnitelma: Opinnäytetyön kollaasityöpaja

MINÄ JA KÄDENTÄIDOT – Mitä luova käsityö on minulle?

Koska: torstaina 13.8.2020 klo 12.30

Kenelle: Sopimusvuori Ry:n Kanava-tiimin asiakkaille, jotka osallistuvat opinnäytetyössään tehtävään tutkimukseen.

Toiminnan tarkoitus ja tavoite: Kollaasityöpajan tarkoituksena on osana opinnäytetyötä kartoittaa haastateltavien luoville kädentaitomenetelmille antamia merkityksiä. Tavoitteena on tuottaa toiminnallinen ja luova tuokio, jossa osallistujat voivat pohtia kädentaitojen teemaa ja merkitystä heille itselleen. Oleellisenä merkityksenä on herättää ajatuksia ja pohjustaa osallistumista opinnäytetyön toiseen osuuteen eli teemahaastatteluihin.

Mitä tehdään?	Miksi tehdään?	Aika:	Välineet:
Aloitus: esittäytymisen, nimikierros, työpajasta kertominen sekä työpajan kulun läpikäyminen	<ul style="list-style-type: none"> - Esittäytymiset ovat oleellinen osa työpajan aloitusta, ja ne luovat turvallista tilaa sekä madaltavat kynnyksiä vuorovaikutukseen. - Työpajasta kertominen kertoo toiminnan tarkoituksen. 	10 min	-
Osallistumislomakkeiden allekirjoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakkaiden oikeusturva ja eettisten periaatteiden noudattaminen. 	5 min	Tulostetut osallistumislomakkeet Kyniä
Työpajan ohjeistus ja esimerkkitoiden näyttäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Antaa osallistujille toimintaohjeet sekä inspiraatiota kollaasien tekoon. 	5 min	Mallikappaleet
Kollaasien askartelu	<ul style="list-style-type: none"> - Antaa osallistujille mahdollisuuden pohtia kädentaitojen merkitystä heille itselleen. - Toimii luovana työskentelytapana, joka tiedon tuottamisen lisäksi madaltaa osallistumiskynnyksiä opinnäytetyötutkimukseen sekä tarjoaa osallistujille yhteisen toiminnallisen hetken käsillä tekemisen parissa. 	60 min	Aikakauslehtiä Taustapaperia Liimaa Saksia Kyniä
Kollaasien esittely ja yhteenveto	<ul style="list-style-type: none"> - Päättää kollaasiaskartelun. - Tarjoaa halukkaille osallistujille mahdollisuuden kertoa työpajan herättämistä ajatuksista ja oivalluksista. - Toimii yhteenvetona ko. työpajalle. 	10 min	Valmiit kollaasit
Lopetus: osallistujien kiittäminen, palautteen keruu sekä haastatteluajoista sopiminen	<ul style="list-style-type: none"> - Osanottajien kiittäminen työpajasta on tärkeä osa työpajan päättämistä. - Saatu palaute toimii apuna oppimisprosessissa sekä auttaa oman toiminnan kehittämistä. - Haastatteluajojen sopiminen henkilökohtaisesti suuntaa katseen jatkoon ja edesauttaa osallistujien sitoutumista ja osallistumista. 	10 min	Palautelomakkeet Kalenteri Muistilappuja Kyniä

Liite 2. Saatekirje/suostumuslomake

Saatekirje & osallistumislomake

(1)

Hei, sinä Kätevän asiakas!

Oletko koskaan pysähtynyt pohtimaan, millaisia merkityksiä kädentaitojen harjoittamisella on sinulle? Oletko joskus niiden avulla oppinut jotakin merkittävää itsestäsi, tai kenties huomannut niiden vaikuttavan jollakin tapaa hyvinvointiisi? Kiinnostaako sinua tutkimukseen osallistuminen?

Olen neljännen vuoden sosionomiopiskelija TAMKista, ja teen parhaillaan opinnäytetyötäni koskien **luovien kädentaitomenetelmien** käyttöä osana kuntouttavaa työtoimintaa. Työni tarkoituksena on kartoittaa, onko luovien kädentaitomenetelmien hyödyntämisellä **voimaantumista ja hyvinvointia edesauttavia vaikutuksia**, ja jos on, niin millaisia ja miten ne ilmenevät. Tavoitteeni on tuottaa tietoa aiheesta ennen kaikkea sen pohjalta, miten te asiakkaina tutkittavan asian koette.

Toiveenani on löytää 6-8 osallistujaa opinnäytetyössäni toteutettavaan tutkimukseen. Siihen kuuluu kaksi osaa: luova osuus sekä aiheeseen liittyvät haastattelut. **Luovaan osuuteen liittyvä kollaasityöpaja järjestetään Kanavassa torstaina 13.8.2020.** Sen tarkoituksena on pohjustaa tulevia haastatteluja sekä toimia luovana tutkimusmenetelmänä osana opinnäytetyötä. Työpajan yhteydessä sovitaan osallistujille henkilökohtaiset haastatteluajat, joihin on mahdollista ottaa mukaan työpajassa valmistuneet kollaasit.

Tutkimushaastattelut toteutetaan luottamuksellisesti keskustelunomaisessa tilanteessa, joka on kestoltaan noin tunnin pituinen. Käyttämäni tutkimusmenetelmää kutsutaan teemahaastatteluksi, ja siinä haastattelun runko perustuu ennalta päätettyihin teemoihin sekä niihin liittyviin apukysymyksiin. Hyödynnän opinnäytetyössä **voimaantumisteoriaa**, ja haastattelun aihealueet voivat koskea esimer

(2)

kiksi onnistumisia, minäkäsitystä, tulevaisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Saat halutessasi alustavan haastattelurungon itsellesi, jotta voit tutustua siihen etukäteen.

Haastatteluun osallistuminen on **vapaaehtoista**, ja haastattelun aikana saat itse vapaasti määritellä sen, mistä haluat kertoa ja minkä verran. Tutkimusvastausten analysoinnin vuoksi haastattelutilanteet äänitetään ja litteroidaan, mutta äänitetyt nauhat tuhotaan heti litteroinnin jälkeen. Osallistuminen tutkimukseeni on **luottamuksellista**, eikä vastaustasi voida yksilöidä opinnäytetyöstä jälkikäteen. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa vuonna 2021, ja jos haluat, voin myös lähettää valmiin työn sinulle suoraan.

Olen enemmän kuin kiitollinen mielenkiinnostasi osallistua opinnäytetyöhöni liittyvään tutkimukseen! **Allekirjoitathan lomakkeen viimeistään 13.8.2020 järjestettävän kollaasityöpajan yhteydessä.** Mikäli sinulla herää jotakin kysyttävää, älä epäröi ottaa yhteyttä sähköpostin välityksellä.

[ ] Haluan osallistua opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus & nimenselvennys

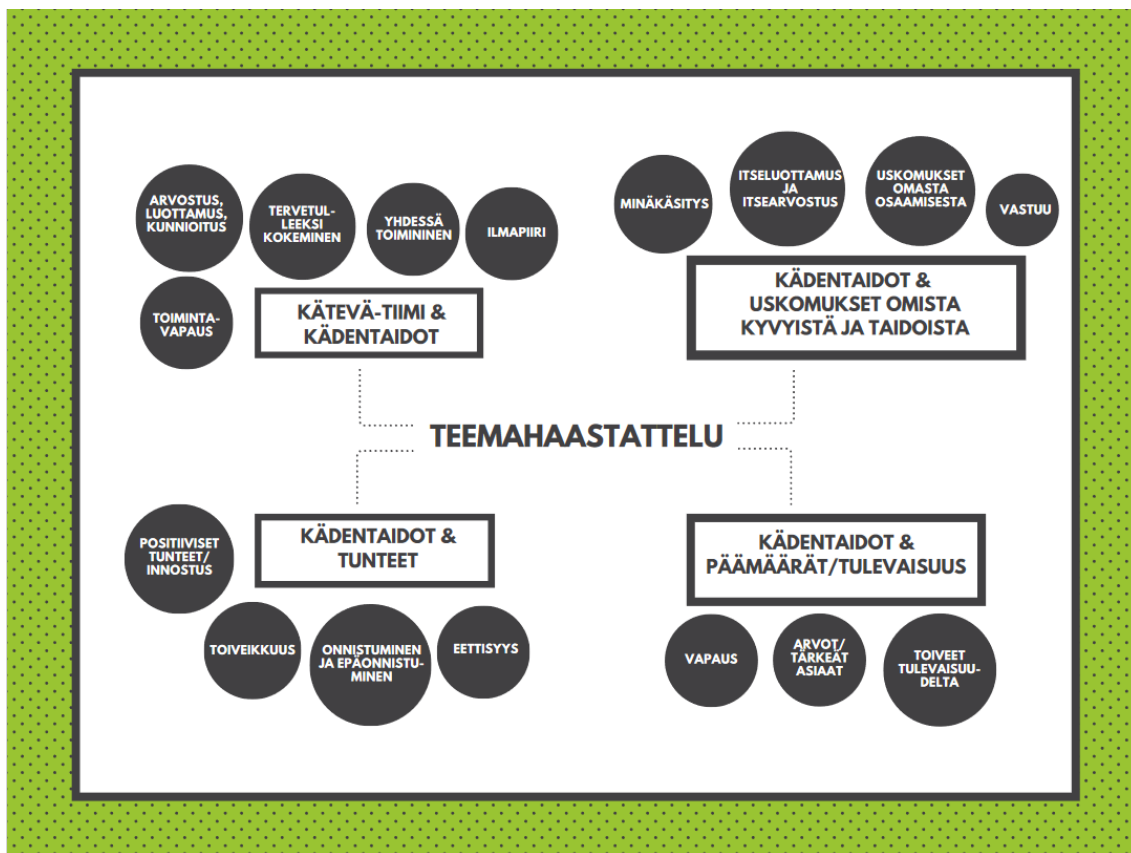
Päivämäärä & paikkakunta

Ystävällisin terveisin,

Riina Tuovinen

riina.tuovinen@tuni.fi

Liite 3. Haastattelun tukipaperi

Liite 4. Alustava kysymysrunko

Haastattelun esimerkkikysymyksiä

Haastattelun aloitus

Teemahaastattelusta kertominen & lyhyt keskustelu kädentaitoaiheesta yleisesti (kauanko olet käynyt Kanavassa, kauanko tehnyt kädentaitoja, lempitekniikat, teetkö myös vapaa-ajalla jne.)

Kätevä-tiimi ja kädentaidot

Onko Kanavan Kätevässä sun mielestä helppoa vai vaikeeta tuntea olonsa tervetulleeksi ja hyväksytyksi?

- Miten se ilmenee? (esim. tervehditäänkö, jutellaanko, ollaanko ystävällisiä?)
- Mihin kaikkeen tällä on sun mielestä vaikutusta?

Onko sulla ystäviä täällä?

- Koetko, että kuulut porukkaan? Mikä merkitys täällä olevilla muilla ihmisillä on sulle?

Miten kuvailisit ilmapiiriä, joka Kätevässä vallitsee? (esim. positiivinen/negatiivinen, iloinen/ankea, rohkaiseva/latistava jne...)

- Onko ilmapiiri sun mielestä turvallinen, avoin, ennakkoluuloton? (sellainen missä on helppoa olla oma itsensä)

Tukeeko ihmiset toisiaan Kanavassa? Miten se näkyy?

Mitkä on sun mielestä tärkeimpiä asioita, jotta ilmapiiri on kannustava ja rohkaiseva?

- Mihin ilmapiirin kannustavuus vaikuttaa?
- Mitkä asiat edistää, mitkä vähentää?
- Millä tavoin työntekijät voivat sun mielestä edistää ja ylläpitää hyvää ilmapiiriä?

Arvostaako, kunnioittaako ja luottaako ihmiset toisiinsa Kätevässä?

- Miten se näkyy? Miksi on tärkeää?

(2)

Millaisissa määrin saat tehdä Kätevässä omia päätöksiä asioiden suhteen?
(esim. käyntipäivät, kenen kanssa vietät aikaa, mitä työtä teet jne)

- Saatko asettaa itsellesi tavoitteita, vai tekeekö joku sen sun puolesta?
- Onko tällainen vapaus sun mielestä tärkeää? Miksi/miksi ei?

Kädentaidot & uskomukset omista kyvyistä/taidoista

Mitä käsillä tekeminen merkitsee sulle? (keskustelua kollaasin pohjalta)

Onko kädentaitojen tekeminen vaikuttanut jollain lailla siihen, mitä ajattelet itsestäsi?

- Jos on niin millä lailla?

Onko kädentaitojen tekeminen tuonut sulle uusia kykyjä, taitoja ja osaamista?

- Mitä ajattelet siitä?

Voiko kädentaitojen harjoittaminen sun mielestä vaikuttaa itsetuntoon?

- Jos voi, miten?

Onko kädentaidot sun kohdalla vahvistaneet sitä, että luotat omaan itseesi ja osaamiseesi enemmän? (esim. niin, että ajattelet että oot hyvä tai että pystyt johonkin asiaan)

- Miten se tapahtui?
- Mihin se on vaikuttanut?

Millä tavoin työntekijät vois parhaiten auttaa sua vahvistamaan sitä, että luotat itseesi ja arvostat itseäsi?

Millaista vastuuta liittyy sun mielestä kädentaitojen tekemiseen ja Kanavassa työskentelyyn? (voi olla esim. vastuun ottamista yhteisistä tai omista asioista tai sovittujen asioiden hoitoon sitoutumista jne)

(3)

Kädentaidot & niihin liittyvät tunteet

Millaisia tunteita oot kokenut käsitöitä tehdessä?

Ootko kokenut innostumisen tunteita tai muuta positiivista, kun oot tehnyt käsitöitä?

- Mihin tämmöset kokemukset voi vaikuttaa, ja miks ne on tärkeitä?
- Mitä se saa sussa aikaan, kun oot innostunut jostakin?
- Millä tavoin työntekijä vois auttaa sua innostumaan siitä, mitä teet?

Onko kädentaitojen tekeminen/Kanavassa käyminen saanut sua tuntemaan oloasi toiveikkaammaksi? Millä tavoin?

- Mitä toiveikkuus saa sussa aikaan?
- Mitä ajattelet siitä, voiko toiveikkuuden kokemus vaikuttaa tulevaisuudessa esim. sun työllistymiseen tai muuhun "eteenpäin" menemiseen?
- Millä tavoin työntekijä voi edistää sitä, että tuntisit olosi toiveikkaaksi?

Millaisia onnistumisen tai epäonnistumisen kokemuksia kädentaitojen tekemiseen (työtoiminnassa) liittyy? Voit kertoa esimerkkejä!

- Mitä nää kokemukset on opettaneet sulle?

Onko kädentaitojen tekeminen tai Kätevässä käyminen saanut sut pohtiin eettisyyttä? (esim. kierrätys, ekologisuus, muista huolen pitäminen, yhteisöllisyys)

- Jos on, niin millä tavoin?

Kädentaidot ja päämäärät/tulevaisuus

Millä tavoin oot voinut käyttää sun vapautta täällä käsitöitä tehdessä? (esim. siihen vaikuttaminen, mitä työtä teet, saatko suunnitella sun työt itse, valita materiaalit jne)

- Onko tälläinen vapaus sun mielestä tärkeää? Miksi/miksi ei?

Millaiset asiat (tai arvot) on sulle elämässä tärkeitä?

- Voiko näitä asioita jollain tapaa ilmentää käsitöitä tehdessä? Jos voi, niin miten?

(4)

Mitä toivot sun tulevaisuudelta?

Onko Kätevässä käyminen tai kädentaitojen tekeminen saanut sut tavoittelemaan jotain tiettyä asiaa tulevaisuudessa? (päämäärä, unelma, haave)

- Millaista: isoa vai pientä, kenties molempia?

Onko käsitöiden tekeminen tai Kätevässä käyminen vaikuttanut siihen, mitä ajattelet sun työllistymismahdollisuuksista tai esim. opiskelumahdollisuuksista tulevaisuudessa?

- Jos on, voit kertoa lisää.

Millä tavoin työntekijä voisi parhaiten tukea sua, jotta saavuttaisit itsellesi tärkeitä asioita (päämääriä, unelmia, haaveita) tulevaisuudessa?

Mitkä asiat muuten on sun mielestä tärkeitä sen suhteen, että tulevaisuuden haaveita olis mahdollista toteuttaa?

Vapaa sana

Esim. siitä, jos koet, että käsitöiden tekemisellä/Kätevässä käymisellä on ollut jotain tietynlaista vaikutusta hyvinvointiisi. Voit kertoa millaista, miten se on ilmennyt, mihin kaikkeen se on vaikuttanut ym.

Otan mielelläni vastaan myös palautetta haastattelusta! 😊

Haastattelun lopetus ja kiitokset